

De Joan de Espinosa Catorce

De Joan de Espinosa Catorce

Digo general Comendat

Lice Arana

Lice Arana

Prescribo
Don Guillel-
mo de Condena
El que encontre este
libro le dare 2 mar-
tos y si no quiere dar
le dare 20 azotes.

Le Licen^{do}
D. Xpoual

Albat Joannet Per d...
M. 1510

FRANCISCI
Sanctij Brocensis,

IN INCLYTA SALMANTICENSI
Academia primarij Rhetorices, Grae-
caeq; linguae doctoris, verae, breuesq; Gram-
matices Latinae institutiones, cacte-
rae fallaces & proluxae.

23289
Cum licentia supremi Senatus.

SALMANTICAE

Excudebat Ioannes Ferdinandus.

Anno. M. D. XCV.

EN el Consejo Real se dio licencia al Maestro Francisco Sanchez, Cathedratico de Rhetorica en Salamanca, para imprimir vna arte de Grammatica, como consta por la dicha licencia.

La aprobacion que entonces se dio es esta.

Aprobacion de Madrid.

DE mandato Regis Senatus supremi, legi has de lingua Latina doctiss. viri Francisci Sanctij Brocensis institutiones: dignasque iudico, quae iterum, & saepius typis mandentur: vtpote quae, praeter egregiam breuitatem, qua traduntur, methodo & perspicuitate praestant. Dat. in Collegio Societatis Iesu. 4. Kal. Quintil. 1576.

Hieronymus
Hygueras.

Do-

Doctori desig. Domno Luisio Abarca de Bolea, Franc.

Sanctius Brocen. S. P. D.

Vod speraueramus, nec perfici potuit, te primum rectore (vir clarissime) vt in alia epistola significauim, rectore te iterum ita cumulate, atq; plenissime praestitisti, vt plura & meliora, si nobis optio daretur, vix optare conceperemus. Nam vt reliqua, quae iustum volumen sibi posuerunt, omitta: linguas, Latinam, & Graecam penè iam euanescentes, restitute Trilingui Collegio, sic in gradum repositisti, sic vacillantes confirmasti, vt spem firmissimam concipiamus, multò melius & foelicidius, quàm antea, pullulaturas. Nec operum tuorum illud fuit postremum (siquidem in vtilitatem & commodum Hispanæ iuuentutis illud dedisti) quoddam me iam desidem, & de belli victoria, quod contra Hydram Lernaëam, id est, contra Grammaticorum perniciam, iam ante triginta annos gero, sic crexisti, sic instimulasti, & in proelium acuisi, vt iners, timidus, & loci desertor, nisi tuis integerrimis exhortationibus paruissim, meritò possim exissimari. Accipe igitur serena frons libellum, quem minaci perfici iussisti. Qui tuo afflatu, & Mineruæ praesidio fultus, facildè, vt spero,

Grammaticorum sicut nea tela confringet & dissipabit.

Vale.

A 2 Dicus

Diuis Thomas Aquinas Prim. Secund. quaestione. 97. articulo. 2.

LEX non est mutanda, quoties experientia quippiam melius adfert, ni tantum sit bonum, vt mala infinita nouatio vincat: Ars mutari debet, quoties intellectui melius quid occurrit.

Cic. in perf. Orat.

Quidam reprehendent, quod inusitatas vias indagemus, tritas relinquamus. Ego autem & me saepe noua videri dicere intelligo, cum per uetera dicam, sed inaudita plerisque.

Horatius.

Indignor quicquam reprehendi, non quia crasse
Compositum, illepidè ve putetur: sed quia nuper:
Nec veniam antiquis, sed honorem, & praemia posci.

Et paulò post.

Vel quia nil rectum: nisi, quod placuit sibi, ducunt:
Vel quia turpe putant parere minoribus: & quae
Imberbes didicere, senes perdenda facer.

Perniciosum illud apud iuricons. Communis error facit ius. Nec enim (inquit Iulius Scaliger) quae barbaries admisit, louenda: sed quae omisit, vindicanda. Idem:

Consuetudinem, quae legem habeat reclamantem, corruptelam esse, non consuetudinem.

Opinionum commēta delet dies, naturae iudicia confirmat. Cic. 2. Natur. Deorum.

Patet omnibus veritas, nondum est occupata: qui ante nos fuerunt, non domini, sed duces sunt: multum ex illa etiam futuris relictum est. Seneca Epist. 33.

Las

Las declinationes de los nombres son cinco: La primera haze el genitiuo del singular en ae: como musa musae: La segunda en i, como dominus domini: La tercera en is, como sermo sermonis: La quarta en us, como sensus sensus: La quinta en ei, como dies dici.

Exemplum primae declinationis.

Singularis.

Nominatio haec Musa,
Genitiuo musae,
Datiuo musae,
Accusatiuo musam,
Vocatiuo musa,
Ablatiuo à musa.

Pluralis.

Nominatio, Musae,
Genitiuo, musarum,
Datiuo, musis,
Accusatiuo musas,
Vocatiuo, musae
Ablatiuo à musis.

Exemplum secundae declinationis.

S. N. hic Dominus,
G. Domini,
D. Domino,
Ac. Dominum,
V. Domine,
Ab. à Domino.

P. N. Domini,
G. Dominorum,
D. Dominis,
Ac. Dominos,
V. Domini,
Ab. à Dominis.

S. N. hoc Templum,
G. templi,
D. templo,
Acc. templum,
V. templum,
Ab. à templo.

P. N. templa,
G. templorum,
D. templis,
Acc. templa,
V. templa,
Ab. à templis.

A 3

Exem-

Exemplum tertiae declinationis.

S. N. hic sermo,	S. N. hoc Tempus,
G. sermonis,	G. temporis,
D. sermoni,	D. tempori,
Ac. sermonem,	Ac. tempus,
V. sermo,	V. tempus,
Ab. à sermone,	Ab. à tempore.
P. N. sermones,	P. N. tempora,
G. sermonum,	G. temporum,
D. sermonibus,	D. temporibus,
Ac. sermones,	Ac. tempora,
V. sermones,	V. tempora,
Ab. à sermonibus.	Ab. à temporibus.

Exemplum quartae declinationis.

S. N. hic sensus,	S. N. hoc veru,
G. sensus,	G. veru,
D. sensu, vel sensui,	D. veru,
Ac. sensum,	Ac. veru,
V. sensus,	V. veru,
Ab. à sensu,	Ab. à veru.
P. N. sensus,	P. N. verua,
G. sensuum,	G. veruum,
D. sensibus,	D. veribus,
Ac. sensus,	Ac. verua,
V. sensus,	V. verua,
Ab. à sensibus.	Ab. à veribus.

Exem-

Exemplum quintae declinationis.

S. N. hic dies,	P. N. dies,
G. diei,	G. dierum,
D. diei,	D. diebus,
Ac. diem,	Ac. dies,
V. dies,	V. dies,
Ab. à die.	Ab. à diebus.

Todos los nombres de esta declinacion carecen del genitio, datiuo, i ablatiuo del plural, sino es dies, i res,

Exempla adiectiuorum primae & secundae declinationis.

S. N. bonus, bona, bonum,	P. N. boni, bonae, bona,
G. boni, bonae, boni,	G. bonorum, bonarum, bonorum,
D. bono, bonae, bono,	D. bonis,
Ac. bonum, bonam, bonum,	Ac. bonos, bonas, bona,
V. bone, bona, bonum,	V. boni, bonae, bona,
Ab. à bono, bona, bono.	Ab. à bonis.

Onze nombres ai, que van por bonus. a. am, pero hazen el genitiuo del singular en ius, i el datiuo en, i, vnus, totus, solus, nullus, vllus, ipse, vel ipfus, alter, vter, con sus compuestos que son, neuter, vterq;, vteruis, vterlibet, vtercunque, alteruter, i este vltimo haze el genitiuo alterutrius, vel alterius vtrius, ille, iste, alius, i estos tres vltimos haze la neutral terminacion del singular, en adi: todos tienen larga en prosa la, i, del genitiuo, sino es alter, que haze alterius breue.

A 4

Exem-

Exemplum adiectiuorum tertiae declinationis.

S. N. hic, haec, hoc prudens,	S. N. hic, vel haec brevis, & hoc
G. prudentis,	G. brevis, (brevis,
D. prudenti,	D. breui,
Acc. prudentem, & prudēs,	Ac. breuem & breue,
V. prudens,	V. brevis, & breue,
Ab. à prudente vel prudēsi.	Ab. à breui.
P. N. prudentes, & prudentia,	P. N. breues, & breuia,
G. prudentum & prudēsiū,	G. breuium,
D. prudentibus,	D. breuibus,
Ac. prudētes & prudentia,	Ac. breues & breuia,
V. prudentes, & prudentia,	V. breues & breuia,
Ab. à prudentibus.	Ab. à breuibus.

Quinze nombres ai, que aunque van por brevis & breue, tienen otra masculina terminacion en er, que solo sirue al nominatiuo de singular y declinanse, hic acer, hic, & haec, acris, & hoc acre, al qual siguen en todo alacer, celer, celebr, cāpeller, equester, pedester, paluster, saluber, siluester, volucer, September, October, Nouember, December, y todos pierden l, e, vltima en los demas casos: sino es celer, que siempre, la conserua.

Exemplum nominum comparantium.

S. N. Hic & haec leuior, & hoc	P. N. leuiiores, & leuiores,
G. leuioris,	G. leuiorum,
D. leuiori,	D. leuioribus,
Ac. leuiorem & leuius,	Ac. leuiiores, & leuiores,
V. leuior, & leuius,	V. leuiiores, & leuiores,
Ab. à leuiore, vel leuiori.	Ab. à leuioribus.

No.

Nomina irregularia.

9

S. N. Ego,	S. N. Tu,	S. N.
G. mei,	G. tui	G. sui
D. mihi mij vel mi,	D. tibi	D. sibi.
Acc. me,	Ac. te,	Ac. se,
Ab. à me.	Ab. à te,	Ab. à se,
P. N. nos,	P. N. vos.	P. N.
G. Nostrum, vel nostri.	G. Vestrū, l. vestri.	G. sui,
D. Nobis.	D. vobis,	D. sibi,
Acc. nos.	Acc. vos,	Ac. se,
Ab. à nobis.	Ab. à vobis.	Ab. à se.

S. N. haec domus,	P. N. domus,
G. domi, vel domus,	G. domorum, vel domuum,
D. domui vel domo,	D. domibus,
Ac. domum,	Ac. domos, vel domus,
V. domus,	V. domus,
Ab. à domo, vel domo.	Ab. à domibus.
S. N. Plus,	P. N. plures, & plura,
G. pluris,	G. plurium,
D. pluri,	D. pluribus,
Ac. plus,	Ac. plures, & plura,
V. plus,	V. plures & plura,
Ab. à pluri.	Ab. à pluribus.

S. N. Hic, haec, hoc,	P. N. hi, hae, haec
G. huius,	G. horum, harum, horum,
D. huic,	D. his,
Acc. hunc, hanc, hoc,	Ac. hos has haec,
Ab. ab hoc, hac, hoc,	Ab. ab his.

A S

S. N.

S. N. is, ea, id,	S. N. idem, eadem, idem,
G. eius,	G. eiusdem,
D. ei.	D. eidem,
Ac. eum, eam, id.	Ac. eundem, eandem, idem.
Ab. ab eo, ea, eo,	Ab. ab eodem, eadem, eodem.
P. N. ei vel ij, eae, ea,	P. N. eidē vel ijdē, eadē, eadē,
G. eorum, earum, eorum,	G. eorū, earū, eorū,
D. eis, vel ijs.	D. eisdem, vel ijsdem,
Acc. eos, eas, ea,	Acc. eosdem, easdem, eadem,
Ab. ab eis, vel ijs.	Ab. ab eisdem, vel ijsdem.

P. N. duo, duae, duo,	P. N. Ambo, ambae, ambo,
G. duorum, duarum, duorum,	G. amborum, ambae, amborum,
D. duobus, duabus, duobus,	D. ambobus, ambabus, ambobus,
Ac. duos, vel duo, duas, duo,	Ac. ambo, l. ambo, ābas, ambo,
Ab. a duobus, duabus, duobus.	Ab. ab ambo, ambobus, ābobus,

S. N. Quis, vel qui, quae, l. quae	P. N. qui, quae, quae vel quae,
G. cuius, (quod, l. quid)	G. quorum, quarum, quorum,
D. cui.	D. quis, vel quae, vel quibus,
Ac. quē, quā, quod vel quid,	Ac. quos, quas, quae vel quae,
Ab. a quo, qua, quo, vel qui.	Ab. a quis, vel quae, & quibus.

De compositis à quis, vel qui.

Sunt aliquis, nequis, siquis, nunquis, simulcequis,
Quorum foemineum, pluraleque neutrum, A ponet,
Post quis pone piam, Nam, quam, quis, iungimus hisque,
Post quidam, Vis, Cumque, libet, iunge vniquisque,
Nulla se tamien Vniquislibet, & Ecquisnam.

Exem-

Exemplum primae coniugationis vocis
actiuae.

Præfens primū. Primer tiempo presente.

S. Amo,	Io amo,
Amas,	Tu amas,
Amat,	Aquel ama,
P. Amamus,	Nosotros amamos,
Amatis,	Vosotros amais,
Amant.	Aquellos aman.

Præfens secundum, Segundo presente.

S. Amem,	Io ame,
Ames,	Tu ames,
Amet,	Aquel ame,
P. Amemus,	Nosotros amemos,
Ametis,	Vosotros ameis,
Ament.	Aquellos amen,

Primū præteritū imperfectū. Primer tiempo imperfecto.

S. Amabam,	Io amaba,
Amabas,	Tu amabas,
Amabat,	Aquel amaba,
P. Amabamus,	Nosotros amabamos,
Amabatis,	Vosotros amabades,
Amabant,	Aquellos amaban.

Secun-

¶ Secundum imperfectum.

S. Amarem,	Io amara, auia, i amasse,
Amares,	Tu amaras, amarias, i amasses,
Amaret,	Aquel amara, amaria, i amasse,
P. Amaremus,	Nosotros amaramos, amariamos, i amassemos,
Amaretis,	Vosotros amarades, amariades, i amassedes,
Amarent,	Aquellos amaran, amarian, i amassen,

¶ Primū præteritū perfectū. ¶ Primer tiempo perfecto, o cumplido.

S. Amaui,	Io ame he i oue amado.
Amauisti,	Tu amaste has, i uiste amado,
Amauit,	Aquel amo, ha i uio amado,
P. Amauimus,	Nosotros amamos, o hemos amado,
Amauistis,	Vosotros amastes, o habetis amado,
Amauerūt, lamaucere,	Aquellos amaron, o han amado.

¶ Secundū præteritū perfectū. ¶ Segundo tiempo cumplido, o perfecto.

S. Amauerim,	Io aia amado,
Amaueris,	Tu aias amado,
Amauerit,	Aquel aia amado.
P. Amauerimus,	Nosotros aiamos amado,
Amaueritis,	Vosotros aiais amado,
Amauerint,	Aquellos aian amado.

¶ Primum plusquā perfectū. ¶ Primer tiempo mas que cumplido.

S. Amaueram,	Io ania, o uie amado,
Amaueras,	Tu auias, o uie amado,
Amauerat,	Aquel ania, o uio amado,
P. Amaueramus,	Nosotros auiamos, o uimios amado,
Amaueratis,	Vosotros auiaades, o uisties amado,
Amauerant.	Aquellos auian, o uierqn amado.

Secun-

¶ Secundū plusquā perfectū. ¶ Segundo tiempo mas que cumplido.

S. Amauissim,	Io uiera, auia, o uieisse amado,
Amauisses,	Tu uieras, auias, o uieisses amado.
Amauisset,	Aquel uiera, auia, o uieisse amado, (amado)
P. Amauissimus,	Nosotros uieramos, auiriamos, o uieissimos,
Amauissetis,	Vosotros uierades, auiaades ouiesedes amado
Amauissent.	Aquellos uieran, auian, o uieissen amado,

¶ Futurum primum. ¶ Primer futuro, para prometer.

S. Amabo,	Io amare,
Amabis,	Tu amaras,
Amabit,	Aquel amara,
P. Amabimus,	Nosotros amaremos,
Amabitis,	Vosotros amareis,
Amabunt,	Aquellos amaran.

¶ Futurum secundum. ¶ Segundo tiempo de futuro.

S. Amauero,	Io amare, uiere, o aue amado,
Amaueris,	Tu amaras, uieres, o auras amado,
Amauerit,	Aquel amare, uiere, o aura amado, (amado)
P. Amauerimus,	Nosotros amaremos, uieremos, o auremos
Amaueritis,	Vosotros amaredes, uieredes, o aureis amado
Amauerint.	Aquellos amare, uieren, o auran amado,

¶ Futurum tertium. Futuro tercero que sirve para mandar.

S. Ama, vel amato,	Ama tu,
Amato,	Ame aquel,
P. Amate, l. amatote	Amad vosotros,
Amanto,	Amen aquellos,

Infini.

Infinitum verbum. El verbo indeterminado, o impersonal.
Amare, Amar, o que ama.
Amabile, Auer, o que ha amado.
Participia. Los participios.
Amans. El que ama, o amando.
Amaturus, tura, turū. El q̄ ha: o esta para amar, o tiene de amar.
Vox passiva. La voz pasiva.

Præfens primum. Primer tiempo presente.
S. Amor, Yo soy amado.
Amaris, l. amare, Tu eres amado.
Amatur, Aquel es amado.
P. Amamur, Nosotros somos amados.
Amamini, Vosotros sois amados.
Amantur. Aquellos son amados.

Præfens secundum. Segundo presente.
S. Amer, Yo sea amado.
Ameris, l. amere, Tu seas amado.
Ametur, Aquel sea amado.
P. Amemur, Nosotros seamos amados.
Amemini, Vosotros seáis amados.
Amientur. Aquellos sean amados.

Imperfectum primum. Primer imperfecto.
S. Amabar, Yo era amado.
Amabaris, l. amabare, Tu eras amado.
Amabatur, Aquel era amado.
P. Amabamur, Nosotros éramos amados.
Amabamini, Vosotros erades amados.
Amabantur. Aquellos eran amados.

Im-

Imperfectum secundum. Segundo tiempo imperfecto.
S. Amarer. Yo fuera, sería, o fuese amado.
Amareris, l. amarere, Tu fueras, serías, o fueses amado.
Amaretur, Aquel fuera, sería, o fuese amado.
P. Amaremur, Nos fuéramos, seríamos, o fuésemos amados.
Amaremini, Vos fuerades, seriades, o fuessedes amados.
Amarentur, Aquellos fueran, serían, o fuesen amados.

Futurum primum. Futuro primero.
S. Amabor, Yo seré amado.
Amaberis, l. amabere, Tu serás amado.
Amabitur, Aquel será amado.
P. Amabimur, Nosotros seremos amados.
Amabimini, Vosotros seréis amados.
Amabuntur. Aquellos serán amados.

Futurum tertium. Tercer futuro para mandar.
S. Amare, l. amator, Se te amado.
Amator, Sea aquel amado.
P. Amamini, l. amaminor, Sed vosotros amados.
Amantor. Sean aquellos amados.

(personal.

Infinitum, o impersonale. El verbo indeterminado, o im-
Amari. Ser amado, o que sea amado.
Amatū, l. amatū iri. A que se ame.

Participia. Los participios.

Amatus, amara, amatum, Cosa que es amado.
Amādu, da, dum, Cosa que ha, o debe, o tiene de ser amado.

Excm-

Secunda coniugatio Actiua voce, Praesens primum.

Moneo, moneas, moneat. Monemus, moneatis, monent, io auiso.
Praesens secundum. Moncam, moneas, moncat. Moncamus, moneatis, moneant, io auise.

Imperfectum primum. Monebam, monebas, monebat. Monebamus, monebatis, monebant, io auisaua.

Imperfectum . 2 . Monerem, moneres, moneret. Moneremus, moneretis, monerent, io auisara, auisaria, i auisasse.

Primum praet. perf. Monui, monuisti, monuit, istis, monuerunt vel monuere, io auise, he, i oue auisado.

Secundum praet. perf. Monuerim, monueris, monuerit. Monuerimus, monueritis, monuerint, io aia auisado.

Plusquam perf. primum. Monueram, monueras, monuerat, Monueramus, monueratis, monuerant, io auia auisado.

Plusq. perf. 2. Monuisssem, monuisses, monuisset. Monuisssemus, etis, monuissent, io ouiera, auria, i ouiesse auisado.

Futurum primum. Monebo, monebis, monebit, Monebimus, monebitis, monebunt, io auisare.

Futurum secundum. Monuero, monueris, monuerit. Monuerimus, vitis, monuerint, io auisare, ouiere, i aure auisado.

Futur. 3. Mone vel moneto. Moueto, monete vel monetote. Monento, auisa tu, auise aquel, auisad vosotros, auisen aquellos.

Infinitum verbum. Monere, Monuisse, auisar, auer auisado.

Participia. Monens, Moniturus, a, um, el que auisa, o auisando, el que ha de auisar, o esta para auisar.

Passi-

De Coniugationibus.

Passiua voce, Praesens primum.

Moneor, moneris, vel monere, monetur. Monemur, monemini, monentur. io soi auisado,

Praesens secundum. Monear, monearis vel monere, moneatur. Moneamur, animi, antur. io sea auisado.

Imperfectum. 1. Monebar, monebaris, vel monebare, monebatur. Monebamur, monebamini, bantur. io era auisado.

Imperfect. 2. Monerer, monereris, vel monerere, etur. Moneremur, emini, entur. io fuera, seria, i fuisse auisado.

Futurum primum. Monebor, moneberis, vel monebere, bitur. Monebimur, monebimini, monebuntur. io fere auisado.

Futurum. 3. Moneie vel monetor, monetor. Monemini, vel monemior. Monentor. se tu auisado, sea aquel auisado, sed vosotros auisados, sean aquellos auisados.

Infinitum. Moneri. Monitum. fer auisado, a que se auise.

Participia. Monitus, monita, tum. Monendus, da, dum. cosa auisada, cosa que ha, o deue fer auisada.

Tertia Coniugatio. Actiua voce. Praesens primum.

Lego, legis, legit, Legimus, legitis, legant. io leo.

Praet. 2. Legam, legas, legat, legamus, legatis, legant. io lea.

Imperf. 1. Legebam, legebas, legebat, vt Moncbam.

Imperf. 2. Legerem, legeres, legeret, legeremus, legeretis, legerent.

Praet. perf. 1. Legi, legisi, legi, vt Monui.

Praet. perf. 2. Legerim, legeris, vt Monuerim.

Plusq. perf. 1. Legeram, legeras, vt Monueram.

Plusq. perf. 2. Legisssem, vt Monuisssem.

Fut. 1. Legam, leges, leget, legemus, legetis, legent.

Fut. 2. Legero, legeris, vt Monuero.

De Coniugationibus.

Fut. 3. *Lege, vel legito, legito, legite, vel legitote, legunto, Lee tu*
lea aquel, Leed vosotros, lean aquellos.
Infinit. Verb. *Legere, Legisse, Leer, Auer leido.*
Particip. *Legens, Lecturus, a, um. El que lee, o leiendo, El que*
ha de leer, o esta para leer.

Palsiua voce. Praesens primum.

L *Egor, legeris, vel legere, legiur, legimur, legimini, leguntur.*
Praef. 2. *Legar, legaris. l. legare: vt Monear.*
Imperf. 1. *Legebar, legebaris. l. bare. vt Monebar.*
Imperf. 2. *Legerer, legereris. Lere, vt Monerer,*
Fut. 1. *Legar, legeris. l. legere, legeatur, emur, emini. entur.*
Fut. 3. *Legere, vel legitor, Legitor, Legimini. l. legiminor, Legan-*
tor.
Infinit. Verb. *Legi, Lectum, Particip. Lectus, a, um, Legendus, a, um.*

Quarta Coniugatio. A Ctiua voce: praesens primum.

A *vdio, audis, audit: Audimus, auditis, audiunt.*
Praef. 2. *Audiam, audias, audiat. amur, atis, audiant.*
Imperf. 1. *Audiebam, audiebas, vt Monebam.*
Imperf. 2. *Audirem, audires. vt Monerem.*
Praef. perf. 1. *Audini. i. i. i. vt Monui.*
Praef. perf. 2. *Audiuerim, vt Monuerim.*
Plusq. perf. 1. *Audineram, vt Monueram.*
Plusq. perf. 2. *Audiuissem, vt Monuisssem.*
Fut. 1. *Audiam, audies, audiet, emus. etis. audient.*
Fut. 2. *Audiero, vt Monuero.*
Fut. 3. *Audi, vel audito, Audito, Audite, vel auditote, Audiitote.*

14-

De Coniugationibus.

10

Infinit. Verb. *Audire, Auduisse.*

Partic. *Audient, Auditurus, a, um. El que oye, o oyendo. El que*
ha de oyr, o esta para oyr.

Palsiua voce: Praesens primum.

A *vdior, audiris, vel audire, audiat. Audimur, dimini, diuntur.*
Praef. 2. *Audiar, vt Monear, legar.*
Imperf. 1. *Audiebar, vt Monebar. legebar.*
Imperf. 2. *Audirem, audireris, vt Monerer.*
Fut. 1. *Audiar, audieris. Lere, vt Monear, legar.*
Fut. 3. *Audire. l. auditor, auditor, Audimini, l. audiminor, audiuntor.*
se tu oido, sea aquel oido, sed vos oidos, sea ellos oidos.
Infinit. Verb. *Audiri, Auditum, Particip. Auditus, a, um, Audiendus, a,*
um, oido, a oirse, cosa oyda, cosa que ha, o deue ser oida.

De verbis anomalis.

Sum, et, fui, esse, ens, futurus: Praef. primum.

S *um, et, est, sumus, estis, sunt. io foi.*
Praef. 2. *Sim, sis, sit. Simus, sitis, sint. io sea.*
Imperf. 1. *Eram, eras, erat. Eramus, eratis, erant. io era.*
Imperf. 2. *Essem, esses, esset, vt Monuisssem. io fuera, seria, y fuesse.*
Perf. 1. *Fui, fuisti, fuit, vt Monui. io fui, he, i huc fido.*
Perf. 2. *Fucri, fueris, fuerit, vt Monuerim. io aia fido.*
Plusq. perf. 1. *Fueram, fueras, vt Monueram. io auia fido.*
Plusq. perf. 2. *Fuisssem, vt Monuisssem, io ouiera, auria, i ouiesse*
fido.
Fut. 1. *Ero, eris, erit, Erimus, eritis, erunt. io sere.*
Fut. 2. *Fuero, fueris, vt Monuero. io fuere, ouiere, y aue fido.*
Fut. 3. *Es. l. esto, esto, Este, vel estote, sunt. se tu, sea aquel, sed vo*
sotros, lean aquellos.
Infinitum verb. *Esse, vel fore, Fuisse. ser, auer de ser, i auer fido.*

B 2

Partic.

De Coniugationibus.

*Partic. Fut. Futurus, am. el que es, o siendo, el que ha, o de-
ue ser.*

*Fero, fers, fert. Ferimus, fertis, ferunt. Ferrem, ferres, ferret. &c.
Ferre. Fut. 3. Fer, vel ferio. Ferit, vel fertote. Pass. Feror, ferris,
vel ferre. caetera, vt Lego.*

*Volo, vis, vult, volumus, vultis, volunt, velim, velis. &c. Vellem,
velles, &c. Velle. Futur. 3. caret. sed dic Noli, vel nolito, nolite, vel
nolitor.*

*Edo, es, est. Edimus, editis, edunt. Essem, esses, esset, Essemus, esse-
tis, essent. Futur. 3. Es, vel esto. Esse. Pass. estur.*

Forem, fores, foret, forent. Fore. pro Essem, &c.

*Odi, Noui, Coepi, Memini, in praet. & ab eo formati, & Memori-
to, mementote.*

Eo, Quo, Veneo, Ibam, & ibo, & Iens, eundus ab Eo.

Dic, Duc, Fac. Cedo, pro dic, vel da. Faxo faxis. fut. 1.

Formationes.

De Amo, amem.

De amas, amabam, amarem, amabo, ama, amare.

De amat, amato.

De Moneo, moneam.

De moneo, monebam, monebam, monebo, mone, moneo.

De monet, moneto.

De Lego, legam, as, & legam, es.

De legis, legebam, legerem, lege, legere.

De legit, legito.

De audio, audiam, as, & audiam, es.

De audis, audiebam, audirem, audi, audire.

De audit, auditio.

Ram,

De Coniugationibus.

II

Ram, Rim, Ro, ssem, ste, perfecta priora creabunt.
Todo verbo en OR, carece de praeterito: pero puede se le
suplir por sum, es, fui, y el participio passiuo. Las de mas
personas se forman deste modo.

Formatio passiuorum.

O.)
T.) *Assumit.* (R.
A.E.L.) (VR.
R E.

Mutabis in Passiuo.

At.		aris & are.
Es.		eris & ere.
Is.		eris, & era.
Is. quariat.	I N	iris & ire.
Vs.		Vr.
M.		R.
Tis. & Te.		mini.
Tote.		minor.

Infinitum Re in Ri, praeter legi.

*Del participio en Rus salen los participios de la passiuo
en Tus, & tus, sus, Xus. Quitada la Ru : Mas no todos los
de Rus, forman passiuos: vt, Oriturus, moriturus, luitu-
rus, futururus, cariturus, cognosciturus.*

*Lo que llamauan supino in Vm: es tiempo segundo del
infinitiuo passiuo: vt, eo petitum pecunias: cuius actiuus es:
Eo petere pecunias.*

B 3

D E

DE PARTIBVS ORATIONIS.

Rhammatica est ars rectè loquendi: cuius finis est congruens oratio. Oratio conflat ex vocibus: Voces ex syllabis: Syllabæ ex literis.

Litera est individui soni comprehensio, estque vocalis aut consona.

Vocalis est litera, quæ per se syllabam efficit, vt, A, E, I, O, V, ex his quatuor fiunt diphthongi, æ, œ, æu, eu, vt, æs: poena, laurus, Eurus, & yi Graeca, vt Harpyia. & ei, apud antiquos, vt oueis.

Consona sine vocali syllabam non efficit. Sunt autem quindecim. Ex quibus septem semiuocales, L, M, N, R, S, X, Z, Sed, L, R, liquefunt præcedente muta. Mutæ octo, B, C, D, E, G, P, Q, T.

V, post Q, liquefit: & post G, & s, aliquando: vt sanguis, suavis.

I, & V, fiunt consonantes, si feriant vocalem: vt inuat, Y, solis Graecis vocibus accommodatur, & est V, nostrum. H, litera non est, sed aspirationis nota. X, & Z, sunt duplices, & linter vocales: vt aio, Caius.

Syllaba est integri soni comprehensio, vt dos, flos. Haec autem est brevis, quæ vnum tempus consumit: aut longa, quæ duo: aut anceps, vt mox dicitur.

Vox seu dictio est quæ vnumquodque vocatur. Cui accidunt Accentus, Figura, Species. Accentus est vocis modulatio, de quo postea. Figura ostendit, sit vox simplex, an composita. Species, sit ne vox prima, an aliunde flexa. Voces omnes aut numeri participes sunt, aut expertes.

Nu-

De Partibus Orationis.

12

Numerus est differentia vocis secundum vnitatem, aut multitudinem. Et est duplex, Singularis, qui vnum significat, vt homo viuit. Pluralis, qui plura, vt homines viuunt.

Voces numeri participes sunt, Nomen, Verbum, Participium. Expertes numeri: Praepositio, Aduerbium, Coniunctio. Quæ partes orationis appellantur.

De Nominibus.

Nomen est vox particeps numeri casualis cum genere. Ex quibus differentis oritur declinatio.

Casus est specialis differentia numeri nominalis. Sunt autem casus sex. Nominatiuus, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Vocatiuus, Ablatiuus.

Genus est differentia nominis secundum sexum. Genera sunt tria: Masculinum, cuius nota est hic: vt, hic dominus. Foemininũ, hæc: vt, hæc musa. Neutrum, hoc: vt hoc templum. Dubium verò solo auctorum arbitrio, nunc masculinè, nunc effertur foemininè, vt hic vel hæc cortex.

Diuiditur nomen in Substantiuum, & Adiectiuum. Substantiuũ est, quod cum vno genere declinatur, vt pater, mater. Adiectiuum genus non habet, sed terminationes ad genera, sub vno fine, vt foelix, par, oriens. Vel sub duobus, vt fortis & forte, dis, & dite. Vel sub tribus: vt bonus, bona, bonum. Hispanè fere semper significat *cosa*.

Declinationes quinque sunt. Prima facit genitiuum singularem in æ. vt musa musæ: Secunda in i. vt, dominus domini, Tertia in is. vt sermo sermonis. Quarta in us. vt sensus sensus, Quinta in ei. vt dies diei.

De specie Nominum.

Deriuatiuorum nominũ plura sunt genera, sed hæc præcipua. Possessiua, diminuta, comparantia, superlata.

B 4

Possi-

De Partibus Orationis.

Possessivum est, quod idē significat, quod genitivus *yn* de creatur, ut paternus, meus, tuus, suus.

Diminutivum, quod minus significat, quam suum primogenium, cuius semper genus & significationem servat: ut a fune funiculus, à rege, regulus.

Comparans nomen est quod vnum, vel plura quocunque modo superans dissolvitur in positivum, & adverbium. Magis: ut doctior, magis doctus. Comparantia non fiunt nisi à nominibus adiectivis, quæ positiva vocantur, à primo casu in *I.* addita *OR*: ut, penitior à penitus, a, um.

Superlativum nomen est quod dissolvitur in positivum & Adverbium. Maxime: ut doctissimus, maxime doctus.

Superlata fiunt ab eodem casu, addita *issimus*: ut potissimus à potis & pote.

Haec tria dant illius: Similis, facilisque humilisque.

Cum reclusus sit in E. R. ternus gradus in Rimus exit.

Ut veter, & deieriqueis maior iungito priscum.

Sex Timus accipiunt, dexter, ceterque, sinister,

Interus, atque ultter: extremus & eximus exter.

Inferus infima habet, Superus cum postera, Tremus.

Bonus melior optimus: **Malus** peior pessimus: **Magnus** maior maximus: **Parvus** minor minimus: **Multum** plus plurimum. Et composita à dico, facio, volo, quæ faciunt **Enigior**, entissimus: ut maledicus, beneficus, benevolus.

Quædam carent aliquo gradu: ut, **Primus** prior. **Senex** senior. **Iuuenis** iunior. **Adolescens** adolescentior, proximus proximior seu proprior. **Pius** pijsimus. **Falsus** falsissimus. **Inuitus** inuitissimus. **Novus** novissimus. **Ociore** ociosissimus, ab *ocys* Graeca.

De

De partibus orationis.

13

De Verbo.

Verbum est vox particeps numeri temporalis, cum personis: ex quibus differentiis oritur coniugatio.

Omne verbum aut personale, vel finitum est: ut amo, legissem: aut impersonale, vel infinitum: ut amare, amavisse, amari, de quibus postea.

Tempus est specialis differentia verbi secundum praesens, praeteritum, & futurum. Sunt vero quinque, praesens, imperfectum, perfectum, plusquam perfectum, futurum. Sed haec in verbo infinito non distinguuntur.

Persona (quæ rectius facies diceretur) est alia differentia numeri verbalis: ea est triplex: singularis prima, ut Amo; secunda, ut Amas; tertia, ut Amat: pluralis prima, ut Amamus; secunda, ut Amatis; tertia, ut Amant. Ab ijs dicitur verbum Personale, aut Impersonale.

Coniugationes quatuor sunt: prima habet *As*, in secunda persona primi praesentis, ut Amo, amas, amare: secunda *Es*, ut Moneo, mones, monere: tertia *Is*, & infinitum in *Ere*, breve, ut Lego, legis, legere: quarta *Is*, & infinitum in *Ire*, longum, ut Audio, audis, audire.

De specie verborum.

Derivatiivorum verborum quatuor enumerantur formae: Inchoantis, Meditantis, Frequentatis, Diminuentis.

Inchoativum verbum est, quod rem quidem inchoatam, sed ad finem, perfectionemque tendentem significat: ut Calefco, frigefco.

Meditativum est, quod assiduam alicuius rei meditationem significat: ut Esurio, parturio, coenaturio.

Frequentativum, siue Iterativum est, quod refrequentationem, iterationemque significat: ut Rogito, lectito, scriptito.

B 5

Dimi-

De partibus orationis.

Diminutum est, quod minus, quàm id, unde ortum est, significat: ut Sorbillo, à sorbeo.

De Participio.

Participium est vox particeps numeri casualis, tempus, & constructionem à verbo ducens: Amans, amaturus, in actiua omnia tempora adsignificant; sicut Amatus, & amandus in passiva.

De Praepositione.

Praepositio est vox expers numeri, quae casibus praepositur, & in compositione reperitur.

Praepositiones accusativi sunt, Ad, apud, ante, Cis, citra, circa, contra. Erga, extra. Inter, intra, infra, iuxta. Ob, per, propter, post, praeter, penes. Supra, Trans, Ultra.

Ablativi sunt, A, ab, abs, absq;. Cum, de, E, ex, Pro, prae, Sine. Tenus.

Accusativi & Ablativi. In, sub, subter, super.

Praepositiones, quae tantum in compositione reperiuntur, Am, con, dis, di, re, se.

De Aduerbio.

Aduerbum est vox expers numeri, quae verbo, & alijs vocibus tanquam adiectivum adiungitur: ut, valde constans; differit acutè, bene, manè. Aduerbia sunt etiam: circiter, propè, proximè, pridie, postridie, procul, secus, vsque.

De Coniunctione.

Coniunctio est vox expers numeri, qua orationes coniunguntur: Etiam si sensa separentur: ut Romæ, vel in agro vivit.

De

De Genere Nominum.

Propriæ cuncta genus fugiunt, raro inspicie fines.
Inferiora etenim nomen generale sequuntur.
Vir, mons, vrbs, fluvius, insula, fabula, nanis, & arbor.
Mascula sunt hominum officia: & muliebria dant haec.
Non variata seras neutra: & pro nomine sumptum.

De Genere dubio.

Hic, aut haec sit Adeps: Calx, cortex, clune, canalis.
Atque Dies, Finis, forceps. Tum Grossus: & Imbrex.
Linter: Margo, & Onyx: Pulvis, pameque, pennique.
Scrobs, specus, atque silex, stirps trunci, Torque, Varixque.
Multaque quae è Graecis Os, in Vs, vertere Latini.

Regula terminationis.

A, & E, foemineum: Adria mas, planeta, cometa.
Ternae A, & E, neutrum: ceu pascha, emblemata, cubile.
O, mas: haec Do, Go, per Inis: Mas cardo, vel ordo.
Haec caro, & verbale in Io: queis talio iunges.
C. T. L. VM, neutrum sal, magil, Solque virile.
N, mas. Men, neutrum, gluten simul, inguen, & vnguen.
Atque On, non ternae: Haec sindon, icon, aelon.
Ar, neutrum: Er mas: Hoc cicor, huber, verque cadaver,
Iungis iter, tuber, verber, piper, atque papaver.
Or, mas, Haec arbor: Neutrum cor, marmor, & aequor.
Vr, neutrum. Mas turtur, vulturn, iungito farsur.
S, muliebre dabunt: as, & sua turba virile.
Vas, atque aes, neutrum. Hic elephas, adamasque, iaras.
Hic aries, paries, pes, verres, meridiesque.

Es

De genere Nominum.

Es plurale: Es, itis crescens: Esq; addito Graecum.
Hic pollis, fascis, iunge ensis, piscis, & axis,
Glis, cucumis, mensis, vermis, cum sanguine, postis.
Et torris, caulis, follis, vectis, lapis, unguis.
Et cenobris, vetis, vomis seu vomer, & anguis.
Fuste, orbis, callis, collis. Finita Nis adde.
Os. Vs, mas. Haec dos eos: Neutrum os oris, & ossis,
Haec humus, haec aluus, vannus, domus, & colus, idus.
Porticus, atque tribus, cum ficius, acis, & manusque.
Hoc pelagus pelagum, vulgus vulgum, hoc quoque virus.
Vs, terna neutrum. Mas, mus, grus, pus, lepus, & sus.
Foemineis dantur variata per Veis, & Vdis.
Mascula sunt mos, fons, des, pos: Et Graeca, ut hydrops seps.
X. dato foemineis: Maribus polysyllaba in Ax. Ex.
Et grex. Haec fornax, halex, carexque, supellex.
Mas lynx, fornix. Orix, phoenix, calixque, calyxque.

De nominum declinatione.

In neutris primus, quartus, quintus similes sunt.
 Tres iidem casus plurales A, retinebunt.
 Est quintus recto similis: S, tollito Graecis.
 Tertius & sextus plurales assimilantur.
 Prima Declinatio.
 Prima dat A, nostris, As, Es, E, Graeca dabuntur.
 E, dabit Es, patrio: quarto En, atque E, dato sexto.
 Auras aurai patrio dant saepe poetae.

Secun-

De nominum Declinatione.

15

Secunda Declinatio.

Alteri Er, Vs, Vm, virque satirque, Eus pone Pelasgis.
Vir, puer excrescunt: velut R. si Rus dedit olim,
Vs, per E: mutabit quintus: Deus excipe tantum.
Sed proprium per Ins, dabit. I. dic mi quoque fili.
Dijque dei, atque deis dijs, Hic sed saepe poetae.
Orpheos, Androgeos patrio, dantque Orpheas quarto.

Tertia Declinatio.

Tertia dat varios fines, tamen Is, genitiuo.
Is, nec E, crescunt: vates, verres: E S, muliebre.
A, dat atis: sed O, onis. Nemo, cardo, homo, Apollo.
DO, GO, foemineum, margo, ordo, Inis, caro, carnis.
Vnedo fert Onis: Amo Nerioque dat Enis.
Crescit Is: L, N, R, lac lactis, lacte hoc olim.
Men, Cen, pellen Inis, gluten simul inguen & vnguen.
On, aliquando Ontis Graecis: cor nataque cordis.
Ber, bris: Cer, cris: Iris Latium in Ster, Ter: nisi later.
Robur, ebur, femur, atque iecur mittuntur in Oris.
Postulat, As, Atis. Sed Adis, dat Graecus & antis,
Vas vadis & vasis, as assis, mas maris optat.
Es dat Itis: Ceterisque Ceres. Etis ariete perpes.
Praepes, bebes, paries, teres, indiges, interpresque.
Inquies, & locuples, magnes & caetera Graeca.
Edis, pes, merces, haeres. Idis a sedeo ortum.
Sed reges, atque seges, abiesque quiesque dat Etis.
Graeca Idis: & cuspis, lapis: Itis, disque, quiris, lis.
Glis gliris: cucumis, pulvis, vomis, cinis. Eris.

Pollis,

De nominum Declinatione.

Polis, sanguis, Iouis, Simois, Pivoisque dat Entis.
O, eris: cen, slos, Sed oris dant compos & impos.
 Et Graeca: atque nepos: tum dos, cos, atque sacerdos.
 Quaedam Ois, ut Minos, enlōdis, bos bouis, ofsis.
Multa Vs, Eris. Sed Oris, facinus, lepus, & decus, stercus.
 Et nemus, & tergus, pectus, cum tempore, frigus,
 Hoc petas & litus, corpus: cum foenore, pignus.
 Vdis dat subsens, palus, incus, dat salus Vtis.
 Additur, & virtus, seruitque Iuuenque senectus.
 Grus & sus dat uisitellus & monosyllaba in Vris.
 Pus deducit Odis. Sed in Vris oppida quaedam.
 AEs, aeris, praes, praedis habent: laus, fraus petio Audis.
S, sine vocali (ut frons, lens, puls) vertitur in Tis,
 Lens, frons, glans, nefrons, libripēs, Dis, anenpis, anceps.
 I, mediat cum Bs, Ps, syllaba finit, hyemsque,
 E, per I, mutabunt polysyllaba, sed caput, itis.
X, in Cis vertit: ut, fax. Lectilis edo supellex.
 (Demto halex, vernex) E, per I, polysyllaba vertunt.
 In Gis, lex, grex, rex, remex. Phryx, coninge mastyx.
 Frugis, & impetigis, Styx, strix, & pleraque Graeca.
 Chis dat onyx, nox noctis habet, niuis & senis edam.
 Foeminum is, non crescens E M, siue I M. dato quarto.
 I M. scitis, & russis, vis buvis, peluis habebunt.
 Graeca in Is, Im, siue In, mittunt parissyllaba, ut Iris.
 Sextus E, vult semper. Sed E, aut I postulat imber.
 Atque adiectiuar: ut pugil & Trix: adde supellex.
 Amne, ignis, postis, veltis, rus, anguis, & vnguis.

Quartus

De quantitate syllabarum.

16

Quartus in Em, siue Im, semper dabit I, vel E, sexto.
 Al. Ar. E, neutrum I. dat, Sed E, far, neffar, inbar, hepar.
 Plus pluri melius. Sic, Im, ant In, dantia quarto:
 Es, recto & quarto. Sed Ia, cum sextus habet I.
 Comparatiua tamen per A, solum, plusque vetusque,
 V M, patrius. Sed Ium. dabit imber, vter, caro, linter.
 Quaeque in Ia, mittunt rectum: quicis addis aplusra.
 Es, Is, non crescens (vates, iuuenis, canis, Vm, dant.)
 Sed monosyllaba ium, praeter dux, murex, sue, grus, frux.
 Ren, fur, slos, mos. Tos, grex, lex, rex, vox, laus, pes, prex.
 Atque bonum bos, bubus, bobus pone dativo.
 Tertius est in Ibus. Sed Atis mage neutra Pelasga.
 Tres casus Graecos retinent hic saepe poetae.
 Si crescat nomen: cen Pallados, Hectors, Troas.

Quarta Declinatio.

Quarta dat Vs recto: dat & V. prius inuariatum.
 Quatuor Vbus habent arcus, partus, tribus, artus.

Quinta Declinatio.

Es olim patrius: sed & E. ij, saepe poetae.
 Erum. Ebusque caret pluralis: tolle, dies, res.

De Verborum Praeteritis actiuis, & passiuis.

Compositum, simplexque modo flectuntur eodem.
 Quum geminat simplex, composito tolle priorem,
 Non Posco, Disco, Sto, Do, vult currit virumque.

Prima

De quantitate syllabarum.

Prima Coniugatio.

Prima dat, Aui, atus: sed nū, quod terna regebat.
Sūt domo cūbo, ouo atq; tono, crepo: tū Plūco, ad, ex, In,
Et frico, umque vico, seco, cum neco, sic mico tantum.
Atque lauo laui lautus: proles lui, utus.
Do dedi atque datus: dedit atque ditus sua, terna.
Sto stetit ac status: composita stiti itus, & atus.
Potum & potatum Poto: adiutus inno inui.

Secunda Coniugatio.

ES dat nū: atque caret: sed debet, habet, monet itus.
Dic doctus, mistus, tostus, de censeo census.
Di, sus, dant, video, cum prandeo, sedique sessus.
Mordeo, cum Pendeo, tondeo, spondeo geminabunt.
Si: mulcet, mulget, terget: vrge, ardet, & haeret.
Indulget, fulgetque, alget, Maneoque, re, per, com.
Eminet, & fratres per unū inbeo quoque sibi, ssus.
Si, sus, dant suadet, ridet: sed torqueo tortus.
Xi, luget, friget, lucet: tamen augeo xi, ctus.
Cui, itus Cico, Luius composita quartae.
Eni dant fleo, cum pleo: sic vico, Neo, Delet.
Quaeque Vleo gignit, velut obsoleo, atque aboleuit.
Dant veo, vi, tantum. Moueo, voneo accipit Otus.

Tertia Coniugatio.

EXi, ectum ab specio, & Latio. Elicio elicui dat.
Et fugio fugi. Rapio rapui quoque raptus.
Dat pario peperit partus. Cupio inui itus.
Meio minxi, ctus. lacit & facit, ecit, & actus.

De Praeteritis.

17

Et capio cepi captus: Sapiō sapiui, inui.
Ab quatio cussi cussus: Fodi quoque fossus.
Saepe nō mittit nū: Raro vñs, vt de Lno nata,
Deque ruo: Mittit fluo fluxi: dat struo xi, ctum.
Bo, bi, dat tantum: vult nūbo, scriboque psi, ptus.
Dico, duco xi ctus: Parsi parco peperci.
Sed vinco vici victus: sic ducitur leo.
Seo, vi dat: sed itus quae à Nosco: & Posco poposci.
Pasco, aui passus. Disco didici: compesco nū.
Do, Di, Sus, N, seindo findo fundoque linquunt.
Sed geminat Pendo, tendo: tutadi quoque tundo.
Pando dat passus, pansus: frendoque fressus,
Pedo pepedi: dat cecidit cado, cado cecidi.
Si, sus, claudo, cedo cessi, & diuido, plaudo,
Vatere, ludo, laedo, rado, rodoque trudo.
Vexit vecta vehens: à traxit tracta trahantur.
Go, xi, ctus. Sed fingo, stringo, pingoque pango.
Deme secundo N, & pepigi à prisco dabo pago.
Figo, & frigo: xus. Pungo punxi, pupugi, vnctus.
Actus dant tango tetigi, frango: & ago, egi.
Et lego legi lectus, Dego, prodigo, Egi.
Diligat exi, ectus, Intellego, negligo nungas.
Si, sus dant Mergo, cum spargo, tergeo, tergo.
Lo, dat nū tantum: colo, consulo, ocentro, ultus.
Percello, cullus, culit: & pello populi vlsus.
Fallo fefelli: vello velli vulsique vulsus.
Tollo olim tuleri, sed nunc cum fallo carebit.

Et

C

Mo,

De Praeteritis.

Mo, ni: At pfi, ptum promo, como, demere sumo.
Emi, emtus dat omo, contra Premo preffi pressus.
Et cano dat cecimiciniua: cernoque creni.
Temno temsi, temtus: Sperno sprexi spretus.
Lino, sino ini, itus: lino leni quoque lino.
Dat pono posui positus, dixere posui.
Et gigno genai genitus: sterno strant, atus.
Po, pfi, sed carpo, seculpo ptus: Rumpo, vpi, ptus.
Coquo coxi coctus: liqui linquo relictus.
Verro verri: vrsi, vrtus: cursum curro cecurri.
Tum gero, gessi, eltus: fero dat tulsi: aliaque latui.
Atque satui sero semi: pauca sua erui, erius.
Quacro quaeui, itus: dat tero triui tritui.
Essu, si, vel fini, itus, dat visoque visi
Pinxiit a Pinso, pxiusque, & pinxiit, pinxi.
Cro, xi, xus. Pecto etiam xui, t'ero, iui, itus.
Dat mitto misi missus: meto messuit essus.
Vro verti verius: sterto, ni: viuoque vixi.
Sisto stiti status: soluo, voluo vi, & vrus.
Nexantem a nexor Maro. Texo texuit, exius.

Quarta Coniugatio.

Quarta dat Iui, itum, aut ij. Haec melius tria xi, ctus,
 Sancto, vincto, amicit, sed sepelire dabit vltus.
 Si, tus, dant facit, fulcit, sercit quoque, sepit,
 Haario: sed sensi tantum, jalsi, jalmique.

Et

De quantitate syllabarum.

18

Et venio veni ventum est. Sed venio, abire est,
 Ab perio ni, erius: ni, comperit, & reperit vult.

De praeteritis deponentium.

Ex Or, finge, O, affine, hinc tamen excipe pauca:
 Labor submitit lapsus: loquor & sequor vrus.
 Possus dat patior: ratus a reor, ordior orsus,
 Experior, misereri Ertus: fateor quoque fassus.
 Metior & mensus: graior gressum, vtior & vsus.

De Quantitate Syllabarum.

Simplicis observant composita creataque normam
 Compositi pars prima brevis, quum l. desinit, aut O.
 Deme dies me lius, tibi cen, ubique, & ibidem.
 De diphthongo & positione.
 Diphthongum produci: & curtam consona duplex.
 Post curtam muta & liquida anceps carmen habebunt.

De vocali ante vocalem.

Est brevis ante aliam. Latius: E, ducito quintae
 Deme fides, res spes, sio cum R breuiabit.
 Ins anceps patrius: brevis alter, profer alius.

De praet. dissyllabis: & geminatis.

Praeteritum produci dissyllabon, atque supinum.
 Sed fidii a findo, & scidit, & bibit, & tulit arctant.
 Do dedit atque datur: steti status, addo quoniam, citum.

C 2

Et

De quantitate syllabarum.

*Etratus & ruius, & situs, & satum, itumque istumque.
Quod geminat binas breuiat, nisi caedo, pepedi.*

De praepositione in compositione.

*Longa A, De, E, Se, Di, Pro, sed Re curtat vbique.
Corta A, Pro, Graecorum: procul, atque propago protervus.
Fer, festum, fauum, fundus, propero profiteris.
Et profugit, proneposque profecto, procella, fiscores.
Propello variat, propino, profundo, procuro.*

De Incremento nominis.

*Casum, qui rectum transcendit, crescere dicas:
Haec breuiant monosyllaba, bos, crux, daps, duce, fax, grex.
Lar, lybs, mas, nex, nix, nux, ops, par, pes, phryge, pix, prex.
Sal, Jacobs, serobs, slips, steryx, styx, trabs, trux, vir, vade,
vix haec.*

Corripe A, iunge O inis, duc neutrum Al: El, quoque iunges.

Duc N, seruans vocalem: rex On consule Graios.

R, breuis, Ar neutrum tendit: sed corripe bachar,

Et iubat, & nectar: Ter Graecum duc: & iberos:

Or, tendit: breue neutrum, Graecum, tum memor arbor.

Atis ab As, producit: sed anas, & Es, breuiant.

Longa haeres, merces, locuples, quies. Attica in Etis.

Is, breuis, absque Itis duc Os: breue compos & impos.

Vs retinens V, longum est, intercus, pecus anser.

S, breuiat sed P S, Graecum magis tendit, ut hydrops.

X, in gis breuiat, longum Ax, hic consule Graios.

Ex

De quantitate syllabarum.

19

Ex retinens E, longum est: Ix, Ox, Vxque sequuntur.

Corta filix, formix, coxendis, histrice, natrix.

Adde (ylix & Eryx, calicisque, larixque, varixque.

Cappadocis, praecoxque, salix, & onyx: caput adde.

Crescens plurale A, E, O, producit I, V, curta.

De Incremento verborum.

Ultima vocalis, quam dat persona secunda.

Primi praesentis tibi sit primum incrementum.

A, longum est. Do, da breuiat, compositaque primae.

E, longum est. Rem. Rim. Ro: cum Beris & Bere curtant,

Et legor, & legerem, in primis: legere imperat, in fin.

I, breue, cenerimus, eritis, perfectaue prima.

I, longum ante V, mox quartae incrementa priora.

Anceps sit Rimus, Ritis, duc nolo, velim, sim.

O, crecens semper producit: V, breuiatur.

De Accentu.

Accentum in se ipsa monosyllaba dictio ponit.

Exacuit sedem dissyllabon omne priorem.

Ex tribus extollit primam penultima curta.

Extollit se ipsam quando est penultima longa.

De figuris in carmine.

Vocalem perimit verbi synalopha prioris.

M, perit et thlipsi, cum vocali praecunte,

Syncrefis binas iungit: cui, deert, & issidem.

C 3

Syllaba

De quantitate syllabarum.

Syllaba (vt anlai) diuisa, diarexis esto.

De vltimis syllabis.

O anceps: longa As, Es, Os, monosyllaba, N. A. V. T. I.

Exceptiones.

B. D. T. an, in breues, is, quin, eis, fac, bis, quis, os, ossis.
Nec, ne, que, vel, ve, per. Asi, fer, vir, hic masculus, anceps.

Curat A per casus: hinc tamen excipe sextum

Et quintum, cuius reclus proclit, vt Hyla.

Et breuioribus ita, quia, Ginta sit anceps.

E. Graecum: & quintae casus vt postridie duc.

Adde fame longis, valde, fermeque, foreque.

Inuigo secundae aduerbia (sed male cum bene demtis.)

Longa doce, & similes (vide cum vale caue anceps.)

I. Graeca interno & quinto breuiat: addito Moly.

Sed nisi, vbi, quasi tibi, mihi, cum tibi, cumque sibi anceps.

O Graecum, Oque secundae duc: aduerbia curant.

En dat Inis curant, velut On, non ternae, vt Abydon.

Attamen & tamē. An quartus modo reclus A praestet.

Er eris Graecum (addis ther) duc, Celtiber anceps.

Graeca At, Adis breuiant: As & Es pluralia Graeca.

Cuncta Es Itis: penes, band aries, abies, paries, Ceres.

Is, Itis duc: pluralis Is: verba, quae in Itis.

Os breuiat Graecis: Latinis compos & impos.

Vs, retinens V. longum est semper: Graecaque cuncta

Et quartae casus: sed rectum deme priorem.

DE

DE CONSTRUCTIONE.

Constructio, (quae Graece Syntaxis dicitur) est debita partium orationis inter se compositio.

Diuiditur in concordiam, & rectionem.

Concordia triplex est, substantiu & adiectiu: nominis & verbi personalis. Relatiui, & antecedentis.

Substantiuum & adiectiuum, numero, & casu consentiunt: vt mali corui malum ouum. Saepissime desideratur substantiuum: vt non posteriores feram: trille lupus stabulis: dicenda tacendaque calles: saepe plura adiectiua vni adduntur substantiuo, vt superioribus proximis diebus: charissimus tuus paruus filius.

Nominatiuus in numero tantum cum verbo personali conuenit, sed omnis nominatiuus est tertiae personae verbalis, praeter ego, quod est primae, & tu secundae, vt, Deus est, illi sedent, virtus laudatur, en Priamus, ecce homo. I. adest vel venit.

Relatiuum est signum rei antecedentis, vt qui, hic, is, ille, ipse. Relatiuum semper collocatur inter duos casus nominis vnius, quorum antecedentem refert in numero tantum, cum altero conuenit vt adiectiuum: vt vidi hominē, qui homo sedebat. Sed Ellipsis alterius casus hic frequentissima est: vt, odi sapientem, qui sibi non sapit: quam quisque norit artem, in hac se exerceat. Syntaxis est, quisque se exerceat in hac arte, quam artem norit: huius generis sunt parentheses illae (quae tua est humanitas) (quae vera libido est.)

Si relatiuum, vel verbum, vel participium inter duo nomina

C 4

De Constructione.

nomina propria, vel appellatiua posteriori respondeat, Gracum est, vt est stella, qui Mars dicitur: haec vrbs vocatur Athenae: ludi fuerunt Megalesia appellata.

Tantus, quantus, talis, qualis, tot, quot, non sunt relatiua, sed quodlibet suis verbis adaptatur, vt vidi caleum tantum, quanta est rota.

De sui & suus.

Dvo ex relatiuis propriè reciproca sunt, sui & suus: qui bus tantummodo vtetur, cum verbi suppositum prius aut principalis referimus: vt Ariouistus Caesari dixit, non sese Gallis, sed Gallos sibi bellum intulisse. Sed si nulla potest contingere ambiguitas, hoc praecepto non astringimur, nunquam autem contingeret, vbi est prima vel secunda persona, vt cepi columbam in nido suo, vel eius, vel ipsius. Nec etiam in his, & similibus, Regis est gubernare suos: natura admonet homines suae sortis. Hoc nomen Quisque, trahit ad se reciprocum, vt iustitia tribuit suum cuique. Cum hac praepositione **I N T E R** dicimus, contēdunt docti inter se: & contentio est doctorum inter se, vel inter ipsos.

De rectione casuum.

Genitiuus possessorem semper significat, idque actiue aut passiue. Semper à nomine regitur, vt lectio librorum Ciceronis. Sed nomen unde regitur, sepius subiectur: quod ignorantes Grammatici docuerunt verba posse regere genitiuum: vt accuso te furti, magni emisisti, regis est gubernare, deest ciuine, precio, officium. Dicimus itē venit in mentem illis diebus: Castra aberant bidui: cum in animo haberem nauigandi, supple recordatio, iter, propositum. Quinque sunt verba quae genitiuum regere videntur,

De Constructione.

21

dentur, miseret, taedet, pudet, piget, poenitet: sed genitiuus à nomine, quod in his verbis intelligitur, depēdet: est enim (teste Prisciano) miseret metui, miseratio tenet me tui: & poenitet me peccati, poena peccati me tenet. Illa verò Graeca omnino sunt, desine querelarum, abssine irarum, implere ollam denariorum, eges medici, eo ad Mineruae: Graeco item more in genitiuis locorum deest locus, vrbs, vel oppidum, vt natus Romae, Aegypti educatus: domi manet, humi sedet. Item domi bellique clarus, supple, tempore, sed si addas adiectiuum genitiui locus non erit: vt natus in magna Roma, cubat in dura hominis. Dicimus tamen, domi mex, tuae, suae, nostrae, vestrae, alienae.

Aliquando genitiui duo ab eodem nomine pendunt: vt magna est hominum querela tuae superbiae: sed frequentius alterum genitiuorum in possessiuum mutamus, vt nocturna lectio librorum, in Ciceronis Tusculana villa mea praeceptoris officia, vestra multorum diligentia, meum praedictum Prisciani, contra Vallam, nam meus, tuus, suus, nihil differunt à ceteris possessiuis.

Datiuus semper acquisitionem significat, seu vltimum finem, quare cui in orationi apte iungitur: vt Aristoteli spongiae sentiunt, utilis capiti, amicus mihi, petitur tibi argentum, mihi ita videtur, non cernitur vlli cede, vel decede maiori, vae victis, tibi expedit, mihi non conuenit.

Duplex etiam datiuus reperitur, vt sum tibi dicto audiens: delegi mihi locum domicilio, reliquit mihi pignori velleum, datur tibi hoc vicio, tu tibi id laudi ducis, habes me tibi despectui, despiciatui, frustra mihi.

Accusatiuus aut est in finiti suppositum, aut actiuorum

De Constructione.

appositum, aliter semper à præpositione pendet. Nam in tempore & mensura, & locorum propriorum nominibus deest præpositio; ut vixit annos centum, vel per annos centum, natus ante annos centum, pendet aries libras triginta, latus vel longus vlnas duas, eo Romanus tendit Italiam, sic Rus & domum. Quos eiusdem rei accusatos multa verba recipiunt. Duos diuersæ rei accusatiuos nullum, verbum admittit, ut mox dicetur.

Vocatiuus nullius est personæ verbalis, sed rem designat, cum qua sermonem communicamus: ideo non regitur, est enim veluti extra contextum orationis.

Ablatiuus à præpositione pendet, sed eleganter illa multis modis subtrahitur, nam in comparatione (ut, doctior Cicerone) deest Præ. In instrumento, vel modo, Cum, ut Saxo percussit, egit in dijs. In precio, Pro, ut, magno emisti, in tempore De vel In, ut, hora prima, tribus annis. In ablatiuo quem falso absolutum vocant, si sit persona, deest Sub, ut Philippo rege, me præceptore, si vero aliarum rerum deest A, vel In, ut, lectis tuis literis coenabimus, legedis carminibus fies poeta. Huc adverbio. Unde, respondet, A, vel Ab, ut palleo metu, vacuus curis: præditus virtute. Sed infrequentiori vsu hæc solent amittere præpositionem.

Prosequor, impertit, caret, affice, dignor, egeique

Villito, vitor, velcor, fungor, potior, fruor, alget

Implendi, ornandi, spoliandi, indicijque

De Nominibus adiectiuis, comparatiuis, & superlatiuis. Adiectiua nomina (participijs actiuis exceptis) nullum casum regunt, nam quando dicimus: Romanorum priores: Romanorum doctissimi: deest ex numero. Illa vero ple-

nus

De Constructione.

22

nus rimarum: lassus viarum: integer vitæ: sceleris purus: cupidus honoris Græca sunt, in quibus deest Græca præpositio Ek: quæ apud illos genitiuum regit: dignus honoris: vacuus curis: viduus pharetra: frumento copiosus supplic Ab.

In comparatorum ablatiuis deest Præ: ut sanctior Catone, quo in loco particula, Quam, nominatiuum, vel accusatiuum tantum iuxta verbi naturam postulat.

In superlatis & comparatis genitiuus ille partitionis est, non comparationis: ut Romanorum priores, Græcorum doctissimi. i. ex numero Græcorum maxime doctus.

De constructione verbi.

Diximus constructionem diuidi in concordiam & rectionem. Si concordia spectes, omnia verba sunt personalia aut impersonalia, ut ego lego, me legere. Si verbis rectionem, actiua, aut passiuia.

De verbis personalibus.

Personale, seu finitum verbum est, quod personas numeros, & tempora finit: ut amo, legissem. Personale verbum semper & necessario habebit ante se nominatiuum, ut tu doces: nos percutimur: illi frigent: vos piscamini: abite: ades dum. Aliquando infinitum, vel alia oratio: verbi suppositum est, ut fugere vitium est virtus: quaeritur quis primus naues intulerit, Tribus autem modis suppositum solet intelligi: primo, in primis & secundis verborum personis: ut, legis, viuimus: secundo, in verbis ad famam pertinentibus: ut, aiunt, ferunt, prædicant: tertio, cum in verbo latet suppositum eiusdem rei, ut pluit, lucefcit, deest pluuia, lux: quibus adde quinq; illa verba (quæ falso dicuntur impersonalia) miseret, taedet, pudet, piget, poenitet, deest miseret, ferit, cor-

De verbis impersonalibus.

ricordia, tardium, pudor, pigritia poena, vt diximus.

Multi recti singulares per syllepsim figuram plurale verbum exoptant dignioris personae: vt, si tu & Tullia vale-
tis, ego & Cicero valeamus. ¶ Si post verbum personale te
sequatur nomen ad suppositum pertinens erit nomina-
tiuus: vt lego inuicis.

De verbis impersonalibus.

Impersonale, seu infinitum verbum est, quod neque nu-
meros, neque personas, neque tempora determinat. Et
est duplex, Perpetuum, & Participiale. Perpetuum, vt Ama-
re, amauisse, amari. Participiale, vt Amaturum, amatum,
amandum. Sed amaturum, & amandum, à Ciceronis tem-
pore exoleuerunt. Amatum, vel amatum iri, remāsit, vt cre-
do libros lectum iri, i, legi, & venisti pecunias peti-
tum, cuius actiuum est venisti petere pecunias.

Impersonale verbum semper ante edit accusatiuus, fac-
pius subintellectus: vt cupio, me hoc scire: volo libros le-
gi, vel lectum iri.

Semper pro nomine capitur: vt, virtus est vitium foge-
re: Tempus est abire: Cantare paratus: Non tanti emo poe-
nitere: Erat dignus amari. Aliquando verum nomen est:
vt scire tuum, nostrum viuere triste.

Si post verbum impersonale nomen sequatur ad suppo-
situm pertinens, erit accusatiuus: vt malo dici diuitem,
quàm anarum haberi: Praeceptoris interese esse probum:
Non expedit tibi fieri iudicem: vtor amico cupiente voca-
ri iustum. Sed Graecos hic frequentius imitatur: vt cupio
dici doctus, & fieri index. Illa verò: Non vacit tibi esse
quieto: licet esse beatis. Graeca sunt, Latinos canones ex-
cedentia.

De Constructione.

De Verbis Actiuis.

Actiuum verbum est, quod actionē significat, vt viuo,
amplector, memini. Semper & necessario transit in
accusatiuum: vt amo literas: sic delectat, iuuat, decet, oportet,
refert, vt, hoc refert mea negotia, id est, repraesentat.
Saepe pro accusatiuo infinitum, vel, alia oratio ponitur, vt
nolotuum velle: dico tibi ne temere facias.

Verba actiua duplicia sunt, quaedam enim transeunt in
varios accusatiuos, vt amo, lego, percutio: alia (quae falso
neutra dicuntur) vni tantum accusatiuo cognatae signifi-
cationis adhaerent: vt viuo, seruiuo. Hic autem accusatiuus
cognatus (vt Pleonasmū effugiamus) rectius subicitur:
vt, filius tuus dormit, currit, gratulatur, iocatur, gaudet,
supple somnum, cursum, gratulationem, iocum, gaudium,
sic egeo, indigeo, vapulo, nascor, orior. Qui tamen accu-
satiuus necessariò apponitur, si addendum sit adiectiuū: vt,
duram seruis seruitutem: hilarem vitam viuio: canem am-
eandem canis: consimilem luserat ille ludum: iudicauit iu-
diciū inclytum: Endymionis somnum dormis. Aliquan-
do proprius accusatiuus transit in metaphoricum: vt, Co-
rydon ardebat Alexia: nubes pluant iuuum: terra germi-
net Saluatorem.

Accusatiui me, te, se, se, se, se non apponuntur quoties sup-
positum & appositum idem sunt: vt illa iam lauit, nup sit re-
ginox praecipitat, emer sit ex malis: bene res verrat: volu-
tibus annis, deest se, vel etiam accusatiuus cognatus. Cre-
do tibi: indulgeo tibi, subaudi, me.

Multi verba per cumulum geminant eiusdem rei accu-
satiuum: vt, Deum vocamus patrem: praetia te virum: fa-
ciamus te arbitrum: dedit agrum dote & similia.

De Constructione.

Duos vero diuersae rei accusatiuos nullum verbum regit. Nam in altero illorum Graeco more deest kata, id est, circa, iuxta, vel per. Tales vero accusatiuos nullum verbum respicit: vt. Quid me accusas? Quid me horres? Nihil me timeas, Plurimum te amo. Multa me incusas. Multa gemis ignominiam. Nunc id operando. Infuevit pater hoc me.

Dicimus spargo, vel, sterno solum herbis, & herbas solo: defendo vel prohibeo aetum capellis vel à capellis, & capellas ab aestu: dono te corona, & tibi coronam, celo vel doceo te hoc, & te de hoc, & celo tibi hoc, posco te veniam & à te: sic omnia verba poscendi, inuideo te multa & tibi multa: hoc decet te, vel tibi: praesto, praestolor, antecedo, antecedo, antesto te, vel tibi: deficiunt & latent me pecuniae, & mihi pecuniae: scripio tibi & à te pecunias: imperio te bono, & tibi bonum.

De verbis passiuis.

Passiuum verbum est quod passionem significat: vt vinitur, curritur. Passiuum verbum nihil praeter suppositum desiderat: vt virtus laudatur, tua res agitur: Accusatiuus actiuorum hic semper erit suppositum, nec vnquam aliter. Sed si supprimitur in actiua, etiam in passiuo subiectur, vt corrigitur, vivitur, egetur. Si duo sunt eiusdem rei accusatiui ambo mutantur, vt voco te poetam, tu vocaris poeta. Video te tristem, tu videris tristis. Si vero sunt diuersae rei accusatiui, ille tantum mutatur qui non dependet à praepositione, vt doceo te artes, tu doceris artes, moneo te iusta, tu moneris iusta: moneo tibi iusta, iusta moneantur tibi. Nam falso quidam docent datiuum in nominatiuum posse verti.

De

De Constructione.

24

De verbo substantiuo.

Symes fui (cui fio vel suo admunerantur) nec adiuuum nec passiuum est, sed vtrisque radix & fundamentum, habet vtrinque nominatiuum, vt Deus est charitas: fili esto sobrius: esto tu Caesar amicus. Dicimus patris est, vel patrum est castigare: regis est vel regium est gubernare: & subintelligimus officium, munus, negotium, siue consilium. Non tamen dicimus mei est, sed meum est, quia genti Mei, tui, sui, nostri, vestri, primitiuorum in hac parte locum non habent, ne pariant ambiguitatem.

Quod si accedat praepositio Inter, dicimus patris inter est castigare, & regis inter est gubernare, & subintelligimus accusatiuum plaralem, negotia, officia, siue consilia, nec tunc illis quinque genitiuis vrimur, sed accusatiuis mea, tua, sua, nostra, vestra, cuius vel cuius, vt non mea, sed regis inter est gubernare, id est, gubernare non est inter mea, sed inter officia regis.

Saepe vni aut duobus datiuus acquisitionis adhaeret: vt sunt mihi amici, tacendum est tibi: doceda mihi causa est: hoc erit tibi lucro, honori, curae. Cum nomine Opus dici mus: opus est mihi libris, & libri sunt mihi opus: & opus est facto & facere.

De participijs.

Participia suorum verborum casum admittunt, iunguntur alijs verbis: sed praecipue substantiuo per omnia tempora: & cuius temporis verbum fuerit, eiusdem ferè & participium erit: vt excita dormientem, excitaui dormientem: excitabo dormientem, dicturus fui, dicturus ero, iussus feci, iussus faciam: abstinui à causis agendis, abstinēbis à causis agendis.

Primum

De Constructione.

Primum participium passivum significat passionem: praeter pauca, quae ab actiuis in Or descendunt, vt amplectus hominem, pertaesus ignauiam: quaedam actionem, & passionem, sed diuersa syntaxis: vt comitatus illum, & comitatus ab illo. Pransus, coenatus, potus nomina sunt.

Participium in, dus, perpetuū passionem significat: vt plectendus, poenitendus, veniendum est, dicendi, cantando, ad orandum. Frustra quaerit Valla quando admittat aut respuat praepositionem: nam sequitur suum substantiuum, vt, accepi puerum docendum, & accepi ob puerum docendum pecunias: currit iterandam viam, & currit ob praemia obtinenda.

De Participialibus.

Participia tribus modis sunt nomina: Constructione, vt, doctus iuris, iurisperitus, alieni appetens, amans vxoris, tempus est legendi librorum: Comparatione, vt, doctior, amantior, Compositione, vt indoctus, indiligens.

Sunt quaedam nomina quae participia videntur: vt, populabundus agros, vitabundus castra hostium. Item illa ocreatus, hastatus, pileatus, barbatus, laureatus, tunicatus, sed haec à nomine non à verbis ducuntur, & illa antiquas, quid tibi hanc tactio est? quid tibi hanc rem curatio est, fortè deest kata.

De Praepositione.

Praepositio ante verbum non semper intrat compositionem, sed fertur in casum vltiorem: vt, Hercules interfuit hominibus: & homines interest societas. Cicero, Quae si quos inter societas aut est, aut fuit, aut futura est: Seneca. Nihil interest hos, & illa. Horat. villa quae superest

Plaut. Meph. Claudi cauponas, idem, nequid medios intercipiat actus. Hunc circumduce has ades. Virg. Gradineq. Deas supereminat Idem omnes. Hor. Miraber si fuit inter nucea manduq.

De Constructione.

25

Idem, cum sol Oceano subest. Cicero. hic tibi Cato rostra aduolat. Tacitus, aduoluitur genna illius. Horat. vrinā intererrem nuda leones. Idem. desine intercludere virgines. Caesar, exercitum Rhenum traducere. Livius, hae Siculo- rum querelae domos primum nobilium circum latae, sic interfluere urbem, moenia, exercitum: apud Curtium: sic mea interest, vestra interfuit, pro est inter mea, subaudi, ne gotia: & haec ad Anastrophē sunt referenda.

Praepositionum quaedam semper accusatiuo haerent, vt ad, apud, & c. quaedam semper ablatiuo, vt diximus, hae vero sunt dubiae: in, sub, super, subter.

In, significans motum, seu transitum, accusatiuum regit vt via ducit in urbem: hanc mihi in manum dat: & cum actio differtur: vt, in diem istuc erit: praefens in tempus omittit: & cum capitur pro contra, vel erga, vt ingratus in praeceptorem, in parētem pius: Quin significat aliquid in loco fieri regit ablatiuum, ego in portu nauigo.

Sub, si motum significat accusatiuum amat: vt sub terras ibit imago, sub galli cantum, sub eas literas recitatae sunt tuae, sine motu frequētius ablatiuum: vt sub pedibus, sub iudice. Dicimus sub idem tempus & sub ipsa die. Aliquan do subintelligitur: vt Caesare duce, Platone magistro: id est, sub Caesare, sub Platone.

Super, pro de, ablatiuum poscit vt multa super Priamo rogians, super Hectore multa. Cic. sed super hac re nimis, in reliquis fere accusatiuum, fama super aethera notus. Dicimus super fronde & super arbore, si quietem significamus: super arborem si motum.

Subter poetice tantum reperitur cum ablatiuo, vt subter densa testudine.

D

De

De Constructione.

De Aduerbio.

Aduerbia nullum omnino casum regunt, nisi pro nomine capiantur: vt cruram tenus, abūde gloriae, ubique gentium, satis testium, pridie eius diei, post die ludo rum, in reliquis est ellipsis: vt d' curas, hei mihi, en Priamus, ecce homo, heu me, vae victis.

Vbi significat locum in quo fit aliquid: vt Ambulat in foro. Cui respondent aduerbia Hic, istic, illic. Si respondeant nomina semper erunt in sexto casu cum In, expressa vel tacita: vt in rure, vel ruri, Burgis, Hispali. Nam cum legimus: Habitat Romae, natus Toleti, vixit Aegypti: deest in vrbe, oppido, prouincia.

Vnde, i. a quo loco, respondent Hinc, istinc, illinc. Inde, eminus, cominus, foris, aliunde. Et nomina in sexto casu cum praepositione A, vel ab, ex, de, e. Vt coelo de coelo: de rure vel ruri: Roma de Roma.

Qua, non est aduerbium, sed sextus casus. i. qua via: cui respondent ablatiui Hac, istac, illac, quaquā, quauis, quacunque. Et ablatiui locorum cum In: vt, In qua via iturus est in Latina, in via sacra. Aut damus accusatiuum, cum Per, vt vagatur Italia, in Italia, per Italiam.

Quo est accusatiuus pluralis suppressa praepositione Ad, vel In. i. ad quae loca. Cui respondent accusatiui antiqui Huc, istuc, illuc: vel Hoc, isto, illo, eo, aliquo, quocunque, intro, foras, peregre. Saepe additur praepositio: vt quoad adeo, vsque adeo, quocirca.

¶ Huius generis sunt aduerbia Quorsum, horsum, istorsum, fursum, deorsum, rursum, prorsum, dextrorsum, sinistrorsum, aliorsum, retrorsum, introrsum, venum, pessum.

De

De Constructione.

26

De Coniunctione.

Coniunctionis officium est sententias, non casus, aut similia verba connectere, vt emi librum drachma, atque etiam minoris. Non sunt coniunctiones Quare, quāobrem, quapropter, sed nomina cum praepositione: vt quare de re, ob quam rem, propter quac. Hac coniunctiones semper postponuntur, quā, ne, ve, quidem, quoque, autem, vero, etiam.

De figuris Constructionis.

Figura est anomalia siue inaequalitas partium, quae fit per exuperantiam, per defectum, per discordiam, & inuersum ordinem. Sunt igitur quatuor figurae, Pleonasmus, Ellipsis, Syllepsis, Hyperbaton.

Pleonasmus, seu Parelcon fit, quum ad legitimam constructionem aliquid additur: vt, A des dum: Iteradum eadē ista mihi: magis beator: maxime pessimus, viuere vitam, pugnare pugnam.

Ellipsis est defectus dictionum ad legitimam constructionem: vt paucis te volo: noctuas Athenas.

Zeugma quoque, id est ingatio, vel connexio defectus est verbi, seu dictionis in aliqua oratione expressi, quum in alijs desideratur: vt, vtinam aut hic surdus, aut haec muta facta sit, Liuius, Ego, populusque Romanus populis Latinis bellum indico, facioque.

Syllepsis. i. conceptio fit, quoties scriptor aliud genus, vel numerum concepit, quā scripsit: vt, Vbi scelus est, qui me perdidit: Duodecim millia signati: pars in frustra secant.

In Syllepsi numerorum quaerimus digniorem verbi personam: vt, Ego & Cicero valemus. ¶ In Syllepsi generum

D 2

De Constructione.

generum ad malculinum sit relatio, si ibi sit: fin minus ad genera ibi expressa. Exemplum primi. Virg.

Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum.

Quemque sibi tenues nascentem arcescere vitas.

Exemplum secundi: Sueton. In libera ciuitate lingua, mentemque liberam esse oportere. Quam vero multa praecedentia, cuiuscunque generis sint, per neutrum referimus: non Syllepsis, sed Ellipsis est: vt virga tua & baculus tuus ipla me consolata sunt. Ouid.

Classe virisque potens, per quae fera bella geruntur.

Hyperbaton, siue Hyperbasis est vocum transgressio, & ordo perturbatus: cuius partes sunt, Anastrophe. i. ordo praeposterus: Mecum, tecum, secum, nobiscum, & mea inter est, pro est inter mea negoria. Item Tmesis. i. sectio: vt Septemque Triones. Est & Parenthesis quum secatur oratio: vt, Huc (si me amas) accede. Est & Synchesis. i. turbatus & confusus ordo. De his late Minerua.

De Hellenismo.

Hellenismum, siue Graecam syntaxin vocamus, quum Latini ita Graecos imitantur, vt Latina norma defendi nequeant.

Trahitur casus ab alio casu, dummodo alter regatur: Plautus: Sed istum, quem queris, ego sum Cic. Aliquid agis eorum quorum consueuisti.

Trahitur etiam casus inter duo verba à non suo verbo. Terent. Hanc metui, neme criminaretur, pro haec.

Trahitur etiam genus à genere: vt, vidi templum, quale est mons. i. qualis. Est stella, qui Mars dicitur pro quae.

Saepe Graeci ante infinitum praemittunt rectum: vt, Cuius pro esse diues, pro diuitem. Ouid. in Fastis.

De Constructione.

27

Sen genus adrastris, sen furis apius Vlysses,

seu pius Aeneas, et ipse ferunt.

Sepissime ponunt Graeci accusatiuos verbis, aut nominibus suppressa praepositione κατὰ: vt fractus membra, frangitur membra, docetur carmina, purgor bilem.

Veniunt saepe genitiui suppressa, praepositione ἐκ, vel ἐξ, vel, crisp. vt integer vitae, scelerisque purus: eges medicinis implentur veteris Bacchi: Absine irarum, desine querelarum.

De praeceptis hactenus.

ANNOTATIVNCVLAE.

Quoniam Minerua nostra dilucide, vere, atque ordine Grammaticorum tenebras discuit: & praeceptorum, quae hic traduntur, exactam reddit rationem: hic tantum aliqua, quae ad has institutiones explanandas spectant, obiter percutremus.

Dativo sensu, vel sensu. Quam sit in vsu datiuus in V: abūdo docet nostra Minerua lib. 3. cap. 9. vbi exploditur foetudum illud supinum in V. Addo etiam hic alia exēplā: Propertius lib. 1. Alternae facili cedere lympa manu. Virg. 8. Aeneid. Altissima visu. Aeneid. 6. teq; aspectu ne subtrahe nostro. Apuleius lib. 8. Meramor. Si luctu legitimo miserimae foeminae. necessarium concesseris tempus.

Acet, acris, acre. Terminatio in Is, saepe masculinis & foemininis accommodatur, vt breuis. Terent. Eun. Quid tu es tristis? Quidue es alacris? Virgil. 5. Aeneid. Ergo alacris, cunctosque caet. Et. 6. Aeneid. Alacris palmas utraque tendit. Ennius (vt citat Priscianus) somnus acris. Cic. in

D 3. Rhet.

Annotationes

Rhet: locus celebris, an desertus. Idem: annus salubris, an pestilens. Tibull. lib. 2. Deus celebris. Asconius Paed. 2. Ver. Alacer, siue alacris, vtrunque enim dicitur, est is, qui viget sensibus vniuersis. Quin & terminatio in Er, foeminis adiungitur: vt in carmine Oseono: Tener vacula: & celest puella. Vnde Alciatus in Emblem. de Ate: Euolat haec pedibus celer, & pernicious alis.

Datiuo domui, vel domo. Horat. lib. 1. Epist. Ponendaque domo quaerenda est area primum. Cato de re rust. c. 15. & 138. saepe repetitur domo, familiaeque meae.

Ablatiuo à domo, vel domu. Plaut. Milite, act. 1. Ex hac domu. Idem Mercat. Ab se domu. Tibull. lib. 3. eleg. 3. citante Brissonio. Conspiciuntque domu.

Accusatiuo ambo, duo. Plaut. Epid. vos video ambo aduenire. Idem Bacch. Ambo vt necem. Virg. Si duo praeterea tales Idea tulisset Terra viros. Plaut. Mostel. Quae senex duo docte ludificat.

ANNOTATIONES IN GENVS

ILLud imprimis acriter aduertendum, & saepe pueris insculandum: Propter sola adiectiua reperta esse in substantiis genera. Nam si adiectiua non essent, nihil esset opus generibus. Quum enim dicimus: Reuereor patrem: Ne laedas hominem: Exclude canem: non refert cuius sit generis, donec addendum sit adiectiuum. Nec adiectiua genus habent, sed terminationes praescriptas ad genus: vt paulo ante diximus. Hinc iam colligamus, Genus in illis nominibus non esse quaerendum, quae adiectiuis adiun-

In genus min.

28

gi non possunt. Qualia sunt Ego, Tu, Sui, & Deorum & hominum nomina propria. Si enim dicas: Tu es doctus, sed ille est doctior: deest homo, vide Homo in Ellipsi. Quia & nomina propria montium, fluuiorum, vrbium non solent recipere adiectiuum. Nam in magna Tarento deest vrbs: in molle Tarentum, deest oppidum, vide Ellipsin. Causas quare in Minerva. lib. 1. cap. 8.

Prima igitur regula datur, non de proprijs nominibus hominum, sed de illorum officijs, vt poeta, scriba, agricola, coelicola, orator, mercator. Feminatum vt Nympha, ancilla, obsterrix: & multa in Trix, Officium porro hic latissime sumitur, vt pater mater, frater soror, auunculus matertera, focer, socrus, eunuchus, & similia. Agricultura, praetura, seruitus, episcopatus, non sunt hominum officia, sed nomina ipsorum officiorum. Nomina vero Deorum, pro rebus quibus praesunt, adiectiua suscipiunt: vt Tellus arenola: dubio Marte pugnatum. Hora. Cupidine falso. Inferiora etenim.) Sensus est, Nomina generalia vrbium, fluuiorum, herbarum, auium, gemmarum, montium, nauium, & arborum, etiam si non exprimantur postulant suum adiectiuum. Nec enim, vt aiunt, nomina vrbium, nauium, & poematum sunt foemina: sed in magna Roma deest vrbs: magna Centaurus, naus: Eunuchus Terentiana: fabula: magnus Albula, fluuius: dictamnium pota, herba: Delphica laurus, arbor, vide Ellipsin. & Raro inspicie fines.) Aliquando, inquit, terminationem nominum magis sequimur: vt durum robur: longum laburnum: rectos cupressos dixit Ennius: Palladius lotus, Martial. lib. 8. & Plin. lib. 16. c. 10. arbores, quos tubulos vocant. Idem lib. 24. c. 8. folia coru tenerrima: loquitur de platanis. Graecorum in hac parte mira varietas: saepe sequitur

Annotationes

terminationes, itaq; & masculine & foemine proferunt. Hinc in sacris Biblijs legimus: Praeparat ibi buxos multos & Quasi libanus non incisus vaporavi habitationem meā. Itaque pinaster, oleaster masculina sunt iuxta terminationem: sed si dicas magna oleaster, deest arbor. Sic dicitur Martius Narbo, & barbara Narbo: Hyppo regibus dilectus. Silius lib. 3. Ad Sycionem oppugnandum. Cice. Att. lib. 1. Arduus Aeragas. Virgil. idem dixit altum Praeneste, & alibi Praeneste sub ipsa. Horat. Anxur impositū saxi. Ovid. Candidus Anxur, idem Sulmo vberimus vndis, vide Ellipsin. (Non variata.) Nomina non declinata (nisi sint adiectiva, ut nequam, & numeralia) neutra sunt: ut literarum nomina. Item.

Hippomanes, eacoethes, Nar, gih. spinter, & I. P.

Cepe, adde cete, Tempe, Soracte, melosque.

Gausape, oposque, chaos, nil, & frit, fasque, nefasque.

De genere dubio.

Genus dubium proprie vocamus, quo autores vsi sunt sine discrimine nunc masculine, nunc foemine. Itaq; vulgus, & penus, & specus non numerantur inter ambigua, quum neutra reperiuntur: Multa erant olim ambigua, quae nunc non sunt: ut callis, cinis, funis, aluus, colus, acus. Multa etiam ex dubiorum numero reieci, quae alij admiserant: ut nomina animalium quae sub vno fine vtrumque sexum significant: haec enim epicoena dicuntur à Graecis, sed sunt masculina ut coruus, bubo, aut foeminina, ut aquila, dama, vide Foemina in Ellipsi. Cardo masculinum est, apud priscos etiam foemininum, calx pro calcaneo ambiguum: pro lapide cocto Graecum est, & cum aspiratione debet scribi chalcx, estque semper foem. Dies ambiguum, etiam

In genus nomin.

29

etiam in plurali. Cice. pro Plan. o reliquas dies omnes notetque, quibus. Finis ambig. vide Ellipsim. Forceps, forpex, forfices idem sunt, sed diuersa scriptura. Alij volunt inter sese differre, quos reprehendit Charisius lib. 1. Linter saepius foem. sed masculinum quoque esse tum aliqua testimonia docent, tum lintrculus. deminutum quo vtitur Cicero lib. 10. Att. Pulvis Hetrusca dixit Catullus. Penus secundae vel quartae ambig. Sed penus oris, & penum, & penu, neutrum. Idem dicendum de specus. Varix ambig. apud Cornelium Celsum lib. 7. capit. 17. & 31. Seneca Epistola. 68. dum varices exsecandas praeberet: foemininum esse indicat etiam varicula. Nomina Graeca in Os, quae Latini vertunt in Vs, mire variant apud illos, nec certa regula constitui potest.

De genere terminationis.

Discant pueri variam terminationem aut declinationem varium genus efficere. Nam ut diximus, Penus oris, & penum peni, & penu penu, neutrum est, at penus, i. & penus penus ambig. Panther eris masc. Panthera, ae, foem. sic stater, crater: barbiton, i, neut. barbitos ambig. sic coctō, Ilion. Tiaras masc. tiara foemin. hoc sale, hic sal, hic calsis calsis pro rete, sed melius in plurali calses, haec calsis dis, vel calsida ae, p galea, hic retis is, hoc rete is. Varro, Plautus, & antiqui temper scripserunt haec canes, vnde canicula; postea factum est hic canis, vnde caniculus, vomer, & vomis idem sunt, sicut mugil & mugilis.

(A. & E. foemineum.) Ut ferula, musa, Grammaticae, rethorice, parascue. Adria fortassis nullius est generis, quia proprium nomen legimus, vagus Adria, inquietus, improbus, sed deest sinus, & in ipso sinu ciuitas est eodem nomine.

D 5

Silius

Annotationes.

Silius lib. 8. Statque humectata Vomano Adria. sub. vrbs,
vel ciuitas, vide Sinus in Ellipsi. De polenta: nugis armari
digladiantur Grammatici, foemineum omnino est, versus
Quidij ex lib. 8. Met. sic legit Turnebus. Prodit anus, diuā-
que videt, lymphamque roganti Dulce dedit, tolla quod
coxerat ante polenta, id est, mulsam dedit quod coxerat
polenta tosta. ¶ *O mas.*) Vt cento, carbo, titio, pugio, pernio
papilio, vespertilio, curculio. Vnedo pro fructu mascul. si in
ueniatur foem. deest arbor, Turbo turbonis semper, nam
turbinis est à recto turben, ita Charisius. Cudon, burdon,
ligon, harpagon, mangon primae fuerunt positiones, legi-
mus enim cudonas, & harpagonas Graecos accusatiuos.
Sed in his & similibus postea N. detrahi consuevit, vt Pla-
to, Brito, Agamemno, vide Priscianum, lib. 6. ¶ *Et verbale in*
Io.) Vt portio à partior, ratio à reor, conditio, regio, ditio,
natio, obliuio. Male per corpus explicant hanc regulam:
nam ternio, quaternio, senio corpus non habent, & sunt
masculi. Rursus regio, possessio corpus habent, & sunt foem.
vide vallam lib. 4. cap. 2. vnio pro gemma tantum apud La-
tinos accipitur. ¶ *Do, Go, for.*) Vt acedo, dulcedo, cupedo,
inter, expedo: libido, erepido, solitudo, habitudo, testudo,
fortitudo, solitudo, valetudo (barbara sunt albedo & nigre-
do) suffrago, caligo, rubigo, fuligo, ferrugo, aerugo. Homo,
latro epicaena masculi: Nemo adiectiuum, vt nemo homo,
nemo vicina apud Plautum: nemo dies apud Prudentium, &
nemo nemo, id est, aliquis apud Ciceronem. Praesto aduer-
bium est. Plaut. Merc. Atque istos rastros villico praesto ip-
si facito coram vt tradas in manum. Idem Persa. Nam ibi
tibi parata praesto est. Terent. andr. Ipsum adeo praesto
video cum Dauio.

Nomina

In genus nomin.

30

Nomina in I, & V, non variantur, ideo hic non apponun-
tur. ¶ *C. T. L. Vm, neut.*) Vt lac, olim hoc lacte, hales concu-
se & neutraliter protulit Horat. nam propriè hales foem.
Caput, occiput, lyneiput (reliqua à caput adiectiua sunt,
vt triceps, centiceps) vestigal. tribunat, pūteal, cerūcal,
mel, sel, nil, sed hoc non variatur, In Ol, & Vl, nulla sunt
neutra. Vm finita sine vlla penitus exceptione sunt neu-
tra, vt scortum, mancipium, Glycerium, Dorcium, Dina-
cium: quia Graecis diminuta sunt. Si tamen sint nomina
propria non recipient adiectiuum. Et quum Terentius di-
xit Mea Glycerium, subaudi amica (vt docet etiam Priscia-
nus.) Nam sic dicimus Cicero meus. scilicet ciuis, amicus, homo,
&c. ¶ *Nomas.*) vt Titan, Azan, delphin, vel delphis, Py-
thion, canon, & illa quae supra retulimus ligon, harpagon,
vdon, cudon.

Men, neutrum.) vt carmen, linnen, lenimen, flamen pro vē-
to, nam pro sacerdote mascul. Hymen vero proprium est,
pro carmine nuptiali aut membrana, qua foetus inuolui-
tur, masculinum est. ¶ *On, secundae neut.*) vt enchiridion, eu-
logion, encomion, symposion, barbyton, crysallon, colō,
llion, quae si finiantur in Os, erunt foeminina, vel potius
ambigua.

An, neut.) Vt coclear, laquear, torcular, puluinar. *Er, masc.*)
Vt ager, agger, anser, asser, cancer, carcer, caper, culter: im-
ber, liber, passer, vesper, veper quo vīus est Columell. libe-
21. capite. 3. sed vepres in plurali frequentius. Et multa in
Ter, vt Auller, oleaster, pinafter, praester. Et Graeca, vt
panther, clyster, praester, halter. Triēs siferes dixit Pli-
nius lib. 20. cap. 5. Laster, melius laserpicium, zinziber non
dicitur, sed zinziberi in declin. At vero September, Octo-
ber,

Annotationes

ber, Nouember, December adiectiua sunt, vide Mensis in Ellipfi. ¶ *Or, masc.*) Vt candor, nigror, amor, fulgor, sopor, cruor, rumor, moeror, dolor, color. ¶ *Vr, neut.*) Vt guttur, sulphur, murmur, ebur, femur. Furfures, masc. etiā in sing. Plin. lib. 18. c. 9. & lib. 26. cap. 2. Nomina in S. foemina sunt pleraque omnia. ¶ In As, vtracūq; pietas, maiestas, iuuentas, & anas, olim haec anatis is, & alia innumera. ¶ In Es, vt seges, abies, sanies, res, spes, quies, requies, molles, vulpes, & haec canes olim, vnde cunicula, haec compedes. à compedio, non compes, haec pecudes dis, non pecus, haec sepes, vel seps. ¶ In Is, vt pellis, valis, bilis, ouis, culpis, naus, clauis, vis, pestis, vestis, peluis, turris, pyxis, febris, apus, nō apes, vt somniant. ¶ In Ys, Graeca, vt Chlamys, chelyx, pelamys, Erinnyes, pitys. ¶ In Os, duo tantum Dos & cos. ¶ In Vs, illa quae excipiuntur à regula. ¶ In S. cum consonanti: vt ars, plebs, seps. Nunc singula repetamus Composita & deriuata ab As asis sunt masc. praeter vncia, sunt autem haec: vncia, sextans, quadrans, triens, quincunx, semis, septunx, bes, dodrans, dextans, deunx, Composita sunt, vt semissis, decussis, centussis. Es, compposita à Pes pedis, adiectiua sunt, vt bipes, tripes, quadrupes, compedes à compedio, non à pes, foem. ¶ Es plurale, vt Coelites, penates, annales, pugillares, casses, sales, antes, Manes, lemures, fursures, tuberes pro quodam fructu, procures, sentes, vepres, vnde veprecula, non vepretula, vt citat Thesaurus ex Cicer. Citantur ab aliquibus aliqua pluralia in Es foemina, vt Alpes, opes, compedes, sordes, nares, Gades, lactes, grates, sed falso. Nam Alpis rectum est singulare ex Lucano & Claudiano: fer opem, & non opis est nostrae, legimus Cōpede grata dixit Horat. & rectum singulare est haec compedes

In genus nomin.

31

pedes à Compedio teste Varrone & Nonio, non à pede, vt purant. Collecta sordē dolentes auriculas dixit Horatius & rectum est, haec sordes. Emunctae naris homo, dixit idem rectus est, haec naris, quo vtitur Ouidius. Gades iocolae. Insulae. Sed Plinius lib. 5. cap. penult. Gadis saepe dicit in singulari. Lactes, masculinum est non foemininū. Grates in nominatio & accusatio plurali factum est à Graeco Charites, cuius singularis est haec charis. ¶ *Et Itis crescens.*) Nomina in Es, mittentia genitiuum in Itis, sunt masculina: vt limes, fomes, termes, trames, palmes, gurges, poples, cespes, stipēs, ames, merges, apud Plin. lib. 18. cap. 30. legendum (ex Columella lib. 2. cap. 21.) inter duas mergas spica distringitur. ¶ *Quibus addito Graeca.*) Graeca in Es, mascul. vt Soractes, Bootes, gagates, pandectes, ammodites, sorites, cometes, planetes, magnes, tapes, lebes & acynaces, non acynacis, vt quidam scribunt. Ex nomini bus in Is, multa sustuli contra Grammaticos. Nam aedilis ad officia virorum pertinet, aut potius est adiectiuum, & deest homo: sicut bippēnis, deest securis, & aqualis, deest vireus, vide Ellipfin. Corbis semper est foemininum, vt messoria corbis. Nomina in Nis, mascul. vt amnis, cinis, ignis, panis, penis, cinis. Catullus tamen dixit, acerba cinis. ¶ *Os masc.*) Vt lepos, honos, flos, mos, ros. ¶ *Vs masc.*) vs secundae, vt equus, asinus, mulus, fluuius, agnus, coruus. Vs quatae, vt sensus, senatus, visus, auditus, gullus, & gustatus. Ficus secundae vel quatae foemin. etiam pro morbo. Nam quū dixit Martialis: Dicemus ficos Caeciliane tuos: interpretor familiam tuam. i. omnes tuos: vt alibi, ficosā est mulier, ficosus & ipse maritus, Filia ficosā est, & gener, atque socer. Pecus in recto pro vna bestia nunquam legi. Rectus

Annotationes

Rectus erat, ut credo, haec pecudes his. (*¶ 3, ternde nent.*) ut
pecus oris, rus, rhus, tus, vel thus, crus, ius, pus puris, cor-
pus, decus, tempus, acus eris, rudus, nam ruder inauditum
est. Composita à pūs podos mascul. ut tripūs, apūs, chitro-
pūs non chitrapūs, lagopus, polypus, dasipus. Grus posui
masculinum vno solo Horatii testimonio lib. 2. saty. 8. Mé-
bra gruis sparsi sale multo. Quum videtur foemininum de
est auis. Variata per vtis & vdis, ut salus vitrus, seruitus, iu-
uentus, senectus: palus, subscus, & laus, fraus intercus non
reperitur in recto, sed aquae intercutes. (*¶ X, dato foemin.*)
Nomina in X, monosyllaba & polysyllaba foeminina sunt
ut pax, fax, lex, nix, pix, nox, vox, nux, crux, lux, lodix, per-
dix, silix, tomix, non tomex, aut tomice, mastix cōtra mul-
tos. Vibix, non vibex, sandix contra multos. Spadix Grae-
cis foemin. Virgilij locus (honesti spadices) nihil probat,
qui obscurus est & aliter dispungendus. Voluox in usu nō
est, sed conuolutus. Vide Plin. lib. 7. capit. vltimo. Solox,
& celox adiectiua sunt, ut lanae soloces, naues celoces, vi-
de naus in Ellipsi. Calyx Graecis semper foemininum, ut
in lib. 7. epigrammaton Graec. & 6. Iliados: Plinius mascu-
line protulit, lib. 15. capit. 22. & 23. sit sane ambiguum. Pha-
rinx, & larinx apud Graecos ambigua sunt.

In *As*, & *Ex polysyll. masc.* ut corax, nycticorax, dropax, sto-
rax vel styrax. Pbillex, index, latex, tamex, colex. Plautus ta-
men in Cassina dixit cana culex, sed lussit in genere sic vo-
cans senem amatorem. Lucanus dixit, Et natrix violator
aquae, sed figurate, ut ait Priscianus. Sed. quid mirum
si dicitur: Aurum consolator, & vinum exhilarator, &
quidam non male dixit, virgo Maria intercessor nostra,
sed ego dicerem intercessor noster. Ut dicitur filia mea
autem sic

In genus nomin.

32
fit mens haeres. Politianus dixit: Flet viduus perdix, refe-
rens ad marem.

ANNOTATIONES IN Declinationes.

IN Declinationum regulis ea tantum tradimus, quae à
propositis paradigmatis discrepant. Ridiculi enim sunt
& morosi examinatores puerorum, qui regulas acriter exi-
gunt, quare poeta & tabula faciunt genitium in ae, & ac-
cusatiuum in am: cum ad manum sit musa musae, quod est
paradigma primae declinationis.

Prima dat. *A. nostris.*) Nomina primae declinationis mit-
tunt rectum in. A. pro Latinis. As, Es, E, pro Graecis. Sed
nomina in. E. faciunt genitium in Es, datiuum in. E, accu-
satiuum in En, ablatiuum in E. Iuuenal. Penelope melius,
melius torquetis Arachne.

In datiuo & ablatiuo ineptè inculcat Valla, & eum se-
quuti mulabus, deabus, & libertabus. Nos vsum loquen-
di docemus, non abusum. Scio antiquissimos sic locu-
tos ex quibus citat Charisius dextrabus, eabus, raptabus,
pauabus, puellabus, duabus, pudicabus, portabus, olea-
bus, & ex Plauto hibus. Sed quis ferat has sartagine lo-
quendi. Cur non potius Priscianum audimus, qui lib. 7. de
datiuo primae sic ait. Multa alia quoque contra regulā vi-
tiofe, & in his & in alijs casibus vetustissimi protulisse in-
ueniuntur, in quibus non sunt imitandi. Haec ille. Sed ac-
cipe testimonia quae debeamus imitari. Cic. Duobus ani-
mis suis. Curt. lib. 3. Rati actū esse de dominis suis. Statius
Achil. Charisque para connubia natis, & in Pandectis de
Vfuris

Annotationes.

¶ *Uris.* I. *Equis.* Columella lib. 6. cap. 36. potest à tenero con-
uerſatus equis, familiariter earum conſuetudinem appete-
re. Varro lib. 2. cap. 1. Ruſt. Sed ex his equis, qui nati pulli,
non plus triennium viuunt. Quo pacto enim erunt in mu-
lis, & paſtoribus nouenae partes. Ibidē. Deme, ſi vis, duas
res de mulis, admiſſuram & parturam. Martial. lib. 14. His
tibi de mulis non eſt metuenda ruina, titulus eſt: Mulae pu-
miliae, Plautus Sticho. Sed ego ibo intro & gratulabor ve-
ſtrum aduentum filiis. Ouid. 13. Metam. Et totidem natis,
& D. Hieronymus. 1. Reg. 10. A ſinis, non a ſinibus dixit. Ci-
cero tamen pro Rabir. Per duell. dixit Ab Ioue Opt. Max.
caeteriſque dijs, deabusque immortalibus pacem ac veniā
peto. Sed imitatus eſt Demotheum pro corona, quem ali-
ter exprimere nequibat. *Theois euehomai, paſi Kai, paſais.* Li-
uius lib. 4. dec. 1. confugit cum duabus filiabus virginibus.
Sed quis non videt caeophaton? quare filiabus & liberta-
bus permittamus iuriſconſultorum labyrinthis, nos, rectū
teneamus.

¶ *Secunda declinatio.* Sex habet ſines, Er, Vs, Vm, & Vir-
tum compositis, vt leuir, treuir, & ſatur, in Eus: Graecum,
vt Pentheus. ¶ *Vir puer.* quaſi dicat genitiuus non ſuperat
nominatiuum, ſed multa quae olim fuerant integra in re-
cto, nunc patiuntur apocope, ideo videntur eſcere in ge-
nitiuo: vt, ſatur, prebyter, vir, puer, Liber pro Baccho, aut
quando adiectiuum eſt: gibber, adulter, ſocer, gener, ibero,
caeter, proſper, & composita à gero & ſero: vt, armiger, ſig-
nifer. Liger non eſt huius, ſed tertiae declinationis.

¶ *Sed proprium Per Ius.* Nomina propria in Ius, aliquando
dicuntur facere vocatiuum in. E. vt, Tirythie apud Sta-
tium. 3. Sylua. & Hormic. 7. Theb. & Sperchie. 2. Achill.

Cyllenie

Annotationes.

33

Cyllenie apud Manilium, & Antiquarie apud Polit. ſed
haec non ſunt à nominibus in Ius, ſed à Graecis in Os, vt
Cyllenios. ¶ *Orpheos Androgei.* Senſus eſt, in genitiuo poe-
tae dicunt Orpheos, Peleos, Pentheos, & etiam Andro-
geos pro Androgei. Virg. 6. Aeneid. In foribus ſethum An-
drogeos, & in accuſatio Orpheas, Pelea. Sed haec merè
Graeci ſunt, & è ſuis fontibus hauienda. ¶ *De tertia Decl.*
Genitiuus ſingularis huius declinationis, melius vſu ad-
diſcitur quàm regulis: nihilominus tamen haec notanda
duximus. Multa in hoc genitiuo videtur irregularia, quae
non ſunt, ſi antiquam poſitionem conſideres. Non quia re-
ctus (inquit Seruius) varius eſſe poſſeſt, debet declinatio
mutari. Et Soſipater Charſius lib. 1. Omnia (inquit) in de-
clinatione vocabula non plus vna ſyllaba creſcunt. Rur-
ſus ibidem. Ancipēs veteres cum ratione dixerunt: ne ge-
nitiuo ancipitis duabus videretur ſyllabis creſcere. Plaut.
Ruden. Poſt altrineſcus eſt ſecuricula ancipēs. Haec igi-
tur colligamus, quae propter veterem poſitionem viden-
tur nunc irregularia.

Arpinās, atis. Olim hic & haec Arpinatis, & hoc Arpina-
te. Sic Aletrinas. Mecoenas, Suttinas, noſtras, veſtras. Anio-
& Nerio, Eris, quia olim Anien, & Nerien. Biceps, & reli-
qua à Caput, & Capiō, vt muniēps, olim bicipes, & muni-
cipes, Caro, carnis, quia olim haec carnis. Ceres, cereris,
quia olim haec Caereris. Glis, gliris, quia olim hic gliris.
Charſius. Hepar, hepatis, quia olim hepas. Iccur, iccoris,
& iecinoris, quia olim iecoi, & iecinor. Iter, itineris, imo
iter iteris, & itiner itineris. Iupiter, iouis. Imo Iupiter iupi-
tris, & hic Iouis. is. Impuber, eris, impubis. Lac lactis, olim
hoc lacteis. Plaut. Mel mellis, Fel ſellis, olim hoc melle,

E

felle.

Annotationes.

felle. Pollis pollinis, quia olim pollen. Robur oris: quia olim Robor, sic ebur, femur, iecur. Sanguis, inis, quia olim sanguen. Ennius. Senex, senis, olim senex senecis. Plaut. Supellex, lectilis, olim haec supellectilis. Turbo semper onis: at turben facit inis. Charisius.

L. R. N. T. refert Is, vt fal, Michael, vigil, sol, consul. Caesar, passer, color, murmur. Titan, lien, delphin, canon. Caput & composita, vt triceps. (E. perdans imber.) id est, imber cum compositis, vt october, non crescunt, sed mittunt genitiuum in is, amisso B. item nomina Latina in Ter & Ster, vt pater, mater, vter, venter, accipiter, pedester, equester. Graeca vero crescunt: vt stater, panther, halter, clyster. (In Es muliebre non crescit.) vt ambages, clades, cautes, compages, contages, dapes, fames, feles, in doles, labes, moles, nubes, proles, rupes, sepes, soboles, strages, tabes, vulpes. (Ps, dat eris.) Hanc regulam mutauit, vt minor fieret exceptio. In regula haec continentur: Aeus, foedus, funus, genus, glomus, holus, latus, munus, opus, pondus, rudus, scelus, sidus, vellus, vetus, Venus, viscus, vleus, vulnus, ex his aliqua praetermisit Nebriss. (Hoc pecus oris.) Multi addunt haec pecus vdis: sed frustra: Nam si rectum haberet, haec pecudes esset: raro reperitur in singulari, vt vox pecudis: in plurali pecudes tritum est. (Monosyllaba in Prit.) vt erus, ius, mus, pus puris, plus, rus, thus, thus. (S. sine vocali.) Apud antiquos (teste Varrone) nullum fuit nomen substantiuum in duas consonantes: dicebant enim sepes pro seps, partes pro pars, duces pro dux, reges pro rex, hyemes pro hyems.

In Ex polysyllaba.) vt Aquilex, carex, cimex, codex, cullex, imbrex, index, iudex, pellex, podex, pumex, remex, ver-
tex.

Annotationes.

34

tex. Vibex non debet scribi, sed vibix, vibicis, penultima longa. Duo Graeca in Ax, faciunt actis. Hipponax, Aslianax.

(Foemineum Is. non.) Sensus est. Omnia nomina finita in Is, foeminina, non crescentia in genitiuo faciunt accusatiuum in Em, siue in Im. Hanc regulam ego primus constitui, quia apud Varronem & antiquos inueni plura nomina quam constituuntur à Grammaticis: vt, sementim, mesim, lentim, quia olim haec lentis: partim, ab haec partis, quia olim nulla erant nomina finita in duas consonantes teste Charisio. Igitur haec sint huius regulae exempla: ouis, pestis, mesis, bilis, vallis, vestis, febris, clauis, turris, restis, sementie, puppis, nauis, securis.

(Graeca in Is.) vt, poesis, genesis, haeressis, crassis, chelys, amuls, metropolis, Syntaxis, Alexis, Paris, Tibris.

(Sexus E. vult.) Oportet quidem has regulas obrudi pueris: nihilominus tamen scias in hoc ablatiuo consulendas esse aures, & pro arbitrio in E. vel in I, desinere. Sed ita (inquit Consentius Romanus) consuetudo & autoritas variat, & intra hoc pugnat, vt plerique in hac parte dubium dixerint ablatiuum. Sed accipe exempla substantiuorum: Varro libr. i. capit. 13. Rust. Fenestras habere oportet ex ea parti, vnde commodissime persolari possit, & lib. 3. cap. 3. In secunda parti: & infra: in tertia parti, Plaut. Menech. Satur nunc loquitur de me & de parti mea. Lucret. libro. 6. Ille ex aestifera parti venit amnis ab Ausro. Et libro. 4. Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum. Cato. capit. 37. Ex segeti vellito ebulum. Persius. Nonne pudet capiti non posse pericula cano Pellere. Idem Satyr. 2. & acri bile tumet. Virgilius in Sileno. Seta procul tantum capiti delapsa iacebant.

Annotationes.

iacebant. Idem. 9. A. Eneid. Discusfacque iubae capiti. Aufonius de Occasione. Heusta occipiti caluo es. Et libro. ff. 28. l. vltim. de haered. instituendis: licet modus institutioni contineretur. Tacitus. Fusti caput eius afflixit. Apuleius lib. 4. Paratus non fusti tantum, sed machaera percussus ocumbere. Lucet. lib. 2. Nam saepe in colli tondentes pabula laeta. Idem lib. 5. Terrarum qui in orbi, &c. Gell. lib. 1. c. 3. Hac fini ames. Ibidem, qua fini, & lib. 7. cap. 3. ea fini. Cato cap. 113. anfarum infirmarū fini. Iam de nominibus neutris in E, A, Ar, haec sunt Prisciani verba: Vetustissimi solebant huiusmodi nominum ablatium etiam in E, proferre. Haec ille & citat antiquos. Ego addo, Ouid. in Ibim. Et Iumnam Libyco de mare carpat aquam. Et. 5. trist. eleg. 2. Exiguum pleno de mare demat aquae. Lucet. lib. 1. E mare primum homines. Catull. Cūm veniret à mare nouissimo. Quid dicam de nominibus adiectiuis. Ouid. in Epist. Hument incultrae fonte perenne gennae. Et Fasti. 3. Amne perenne latens Anna perenna vocor. Et. 6. Fast. Extaq; de porca cruda bimestre tenet. Idem in Epist. Paridis, Fore ut à coeleste sagita figar. Idem. 15. Metam. Specie coeleste resumpra. Lucanus, lib. 7. Erepto natale feret. Horatius. Caerite cera digni. Idem. 1. Carm. Cum Tyburte via. Idem. 2. Carm. Nec purpura, venale nec auro. Varro. 2. Rust. capit. 3. Collo brene, gurgullione longiore. Sueton. Vespas. Conuabatur atsidue, ac saepius recta ac dapfite, ut macellarios a diuaret. Praeterea vigil, & pugil, confessione omnium faciunt in E. vel. Iat sunt adiectiua. Et si imber facit E. vel leat composita non facient similiter, quae omnia sunt adiectiua: ut September, &c. Nomina quoque in As, gentilia olim (teste Charisio & Prisciano) erant in Atis & ate: ut, Arpi-

Arpi-

Annotationes.

35

Arpinatis & arpinate. Sed in. E. & I. mittunt ablatium, quanuis sint qui negēt per E, quos refellit Cic. pro Cluēt. Fratres gemini fuerunt ex municipio Aletrinate. Idem. 5. Tuscū. Nisi ab homine Arpinate didicisset. Liuius libr. 5. in Capenate agro. Idē lib. 10. ex agro Sentinate. Val. Max. lib. 6. Ex illo Mario tam humili Arpinate. Mart. Metam. que lactis Sarfinate de Sylua. Sunt & alia apud Plinium & ceteros. Sospitar Charisius ex Caesare, Plinio, & Varrone. Si de persona loquamur in E, fiet abatiuis: si verb. de re alia, in, i, ut ab homine breue, & ab itinere breui. Quare ab aedile semper dicendum, quia semper de homine dicitur. Haec ille. Priscianus etiam ex eodem Charisio asserit. Si nomen sit proprium ex adiectiuis nunquam per. I. Lesserit: ut, à Iuuenale, à martiale, à Prudente, à Clemente. Si de negotio loquaris, per I, tantum: ut, in re clementi. Ego vera illos praecipisse puto, sed melius est, ut iam dicamus vsu esse factum, ut promiscue adiectiua omnia mittant in E, vel I, ablatium. Ex tam multis colligitur errasse Grammaticos, dum praecipunt nomina oppidorū, ubi aliquid sit (si sint tertiae declinationis) poni in datiuo: ut, natus Carthagini, Syconii habitat, & ruri vitam agit. Ego assero melius dici, rure viuit, Charthagine natus, sed si illa reperiantur, datiuos non esse, sed ablatiuos, Plaut. Mostell. veniunt ruri rustici. Terent. Phor. Opus ruri faciendum. Iustinus lib. 1. ruri iter ingressus: à pluri nunc dicimus, Charisius magis probat à plure, his verbis: ab hoc vetere, maiore, plure: non veteri, maiori, pluri. Quid quod ipse Valla hoc etiam aliqua ex parte vidit lib. 4. cap. 80. Reperiuntur (inquit) luci, pro luce, & vesperi, pro vespere, & ruri, pro rure. Haec ille Plaut. Cistell. Postea autem cum primo luci. Sic dicimus tempo-

E 3

rive-

Annotationes

xi venito, & Cato dixit. Satisne tempore opera fient confecto, & si tempore facias. Charisius à rure vel ruri probat.

Es, is, non cres.) vt, caedes, proles, moles, labes, clades, nubes, sedes: ouis, vestis, vallis, canalis. *(Sed monosyllaba Ium.)* Haec multa sunt: vt, as, aes, ars, arx. Bes, Car, calx, cor, cos, crus, crux. Daps, dens, dis, dos. Fax, falx, faux, faex, frons, fons. Glans, glis, glos, gens, gryps. Ius. Lar, lanx, lens, lis. Mas, mens, merx, mons, mus. Nex, nix, nox. Os, ops. Pax, pars, par, praes, plebs, pix, pons, plus, puls, pus. Ros, rus. Sal, seps, scobs, stirps, styx, fors. Trabs, trux. Vas, vrbs.

Dant Vbus.) Haec tantum quatuor nomina in Vbus facere datium assero, ex autoritate. P. Consentij, cuius haec sunt verba: In hac regula plerique se antiquitatem sequi destinantes. V, litteram retinent, vt fluctuius potius, quam fluctibus dicant, sed consuetudo improbauit: neq; in alijs nominibus quam vbi est ambiguitas discernenda retinetur: vt ab hoc artu artubus retenta V, efferamus, ne artes potius, quam artus dixisse videamur. Haec ille. Quibus verbis colligimus, antiquos protulisse sensibus, veribus, quæ admodum Optimos maximos, pro sensibus, veribus, optimis, maximis. Diomedes haec tantum quatuor enumerat. Horat. lib. 3. oda. 6. Fingitur artubus.

P R A E T.

Si verbum habet, a, in praesenti, recipit illud in supino, licet in praeterito mutetur: vt Facio feci factum: ego egi actum: do dedi datum.

Si verbum facit praeteritum in ai, syllabas, carebit supino. Nam implicitus, doctus, census, mixtus, messus, raptus, pistus, alitus vel altus, cultus, nomina potius dicenda sunt, quod satis indicat compositio indoctus, incultus, immixtus.

Annotationes.

36

tus. Nullum enim compositum cum In, participium dici debet, non magis quam si comparati ex se formet: vt moestior, insulsiior, altior. caet.

Si verbum caret praeterito, carebit & supino, velut haec.

Queso, aueo, seruo, furit, aio, polleo, psallo.

Ambigo, cum strido, calco, angio, moereo, target.

Vergoque, conuincit, fido, lambo, scabo, glubo.

In Sco inceptuum: (nisi disco) Isco, vel Iscor.

Et ringor, vescor, liquor, medeor, moriorque.

Operior, tuncor, fruor: obstat nec moriturus.

Carentia supinis: ordine alphabetico.

Quod dat huius: Quodque Esco, generantia, primo supinis.

Atque alia in Sco iungit aestuat, & tibi, ardet.

Cedo, cado, careo, cum cerno: deoque disco.

Elicio, fallo, fleo, tum fluo, fredeo, frendo.

Et fugio: gruo, haeret, indulget quoque, linquo.

Lugeo, lingo, manet, meto, tum mulceo, mulget.

Mando, cano, parco, pario, enim prodigo, pago.

Pendeo, cum pedo: rudo, sapio, strideoque.

Sentio, scalpo, scio, sino, scando, sitioque.

Tergeo vel tergo, tollo, trudo, venioque.

Vado, viso, vigeo, vivit. Finiaque in Vrio.

Haec potius participalia nomina, quam praeterita dicenda sunt. Acutus, altus alitus, argutus, adultus, assuetus, ausus, apertus, abolitus, agnitus: Cautus, cassus, census, coenatus, contentus, consultus, cultus: disertus, enectus, excellus: Faltus, fluxus, frictus: Gaius: Illesus, indultus, indutus, & innumera composita cum In: Laetus, lassus, lautus, lotus: Mistus, moestus, mortuus: Nactus, natus, notus: Occultus, oblitus, ortus: Pactus, passus, potus, pransus,

E 4

Annotatiunculae.

pransus, profectus: profusus: Quietus, questus: Ratus: Sal-
sus, latus, situs, solutus, sepultus, lectus, statutus, strictus, so-
litus, suetus: Tacitus, territus, textus: tossus.

Quum geminat simp. Vt mordeo, memordi, aut memordi,
remordeo remordi: sic pario, tundo, cado, cecidi, incido, in-
cidi. Bibi à bibo non geminatur: vt dedi, steti: Excipiuntur
ab hac regula composita à Posco, Disco, Sto, Do. Nam con-
do, addo, vendo, credo, composita sunt à Do: sed aduerte
ab ijs etiam composita geminare: vt recondo recondidi, su-
peraddo didi, diuendo didi, concredo didi, sed abscondo
abscondi, raro didi. Composita à Curro vtroque modo for-
mant. Apulei. lib. 1. Metam. Festinans adcurri. Asconius
Poedian in Milon. Tribuni plebis adcurrerunt. Petron.
Arbiter: Paulo ante in conductum aucurri. Sueton. Ne-
rone. 3. percurrunt. ibid. 11. decurrit. Liuius lib. 1. ex-
currissent. Idem lib. 20. apud Prisc. procurrisset. Sueton.
Galba. 18. excurrisset. Cessat de bello Gall. procurrunt.
Cicer. 3. Orat. Procurret.

De praecurro multa sunt testimonia de geminatione. I i-
uius. lib. 8. sine geminatione dixit: praecurrunt enim ab
vrbe. Repungo solet hic addi à Grammaticis, sed ego illi
nullum praeteritum inuenio. Pungo pupugi: expungo ex-
gunxi, dispungo dispunxi.

EX PRIMA CONIUG.

S I verba primi ordinis habent As, in secunda persona
non possunt non habere Aui. Nam, quae faciunt in ùi:
(teste Prisciano lib. 10.) erant tertij ordinis: vt neco is, fri-
co is, lauo is, sono is. Lamb. Lucr. Et fecisse olim supinum
in

Annotatiunculae.

37

in Actum indicant multa participia, vt enecatus, perfica-
tus, defricatus, infricatus, refricatus dixit Cic. Att. 12. in-
cubata oua, apud Plin. & intonata oua: secaturus, secamen-
tù, iuuaturus, emicaturus, sonaturus, Horat. domatio edo-
matio, Cice. crepatio, cubatio, vetatio, tonatio, fricatio, &
frictio.

Quin & ipsa verba non raro reperiuntur primi ordinis.
Plin. libro. 11. 16. incubauere. Persi. nisi si quid Masuri ru-
brica verauit. Iustinus, dimicauit. Apud Nonium leges dis-
crepauit, increpauit, & vetauit. Solinus dixit, micauit, & in-
cubauit. Alciat. in Emblem. simul vna nocte cubarunt. In
libro de religione citatur ex xij. Tabulis, nec auena fru-
ges necauit, item: si pater filium ter venundauit. Itaque cu-
bo as, cubaui cubatus, sed à cumbo composita, in ùi. vt re-
cumbo is, decumbo, succumbo. A Plico composita cù Ad,
ex, in, faciunt aui, atus, & ùi, caetera in Aui, atus: vt mul-
tiplico duplico, triplico, supplico. Composita à Do, sunt
tertij ordinis, quia olim dicebāt duo is, vnde Perduo, Cre-
duo, aut fuit simplex Dido is, vel Dedo, vt ex Plauto in
Trinmomo: itaque composita faciunt Didi ditus: vt addo,
condo, trado, vendo. Nam venundo, pesumdo, circumdo,
satisdo: non magis sunt composita, quam circumduco, aut
pesum mitto, aut trado venum, aut satis accipio. Nam pe-
sum, venum, satis, aduerbia sunt, & circum, est quartus ca-
sus, vt circumduco. i. in circum.

Sto As, olim statui status, vnde Propert. libro. 2. eleg.
penult.

Nec si post Stygias aliquid restauerit vndas.

Composita à Lauo, aut potius à Luo, sunt tertiae, vt
abluo, coluo, diluo, ùi: Et passim legimus Lauo is, lauere.

E 5

Nexan-

Annotatiuncula.

Nexanrem nodis dixit Virgilius, à deponente nexor artis. Vide multa in Aldi orthographia in verbo Disseco is, difficere.

Ex secunda Coniugatione.

Secunda facit praeteritum in ùi, syllabas, paucissima supinum habent: Oleo quinque habet composita, in oleo oboleo, peroleo, redoleo, suboleo. Vleo antiquum (vnde Suboles, adulescens, adultus & vlesco) quatuor gignit composita: Aboleo, adoleo, exoleo, obsoleo. Absorbeo absorbuit, nam absorpsit barbarum est, & in Lucano lib. 4. absorbens legendum est, non absorpsit. Participia in Vrus non probant verbum habere supinum: legimus enim placiturus, doliturus, osurus, iaciturus, noliturus, caliturus, cariturus, iturus, taciturus: taciturus enim nomen est, non participium. Cio, vel Cico, secundae vel quartae, sed composita quartae: vt concio, excio, percio. Excitus & concitus penultima habent ancipitem. Conniueo. Apuleius lib. 11. nondum satis connixeram, lege, Compresseram. Recensita ciuitas, non est à Censeo, sed à Censio is. Ferbeo es, ferbui: feruo is, ferui. Ab Audeo Catulus fecit Ausis: Sallustius à Soleo solui.

Ex Tertia Coniugatione.

Specio & Latio non sunt in vsu, sed composita, vt aspicio consp. desp. resp. susp. Latio quatuor formati: allicio, illicio, pellicio, at elicio elicui. Quasi à quario non extat, sed excussi, concussi. Tendo tetendi tensum & tentum, sed attendo, pertendo, int. praet. port. cont. melius in Tum, ostendo in tum, & sum. Tenta pars, & extenta lego apud Pomp. Melam. Lucan. Tensisque rudentibus actae. Tundo tutudi tunsam. compos. tunsam. Expansa recta dixit Plinius,

Annotatiuncula.

33

nus, Tacitus expassae fores. Antiquis vocibus quibusdam addita fuit N: vt asa ansa, mesa mensa, tago tango, frango, frango, pago pango, tesus tensus, tufus rufus, passus passus, pugo pungo, tudo tundo: tago pro tango inuenies apud Lucanum lib. 3. 279. Pungo, & repungo caret, expunxi est in vsu. Pergo & surgo sunt à rego, quasi surego. Percello nō habet percussi. Lambin. in Horat. Sero seui satum: Olim serui sertum, Lucanus lib. 10. coronas nardo fertas, habet octo composita Ad, con, circum: de, di, ex, in, ob, ex quibus exero & desero, ùi, ertum tantum, caetera si simplicis significationi adhaerent, dant cui itum: quae autem translate significant, erui ertum.

Ex Quarta.

Omnia verba quartae melius si habeant iui, faciunt iij: vt audiit, obiit. Cambio & raucio non sunt in vsu, ab irraucio dixit Cicero: si paulum irracuerit, sic enim legendum non irrauserit. Perio dicebant antiqui pro scio, vel inuenio: vnde peritus: eius composita sunt aperio, operio, vnde adaperio. ùi ertum: at cōperio, & reperio, eri, ertū. Haurio hausi, & olim hausum, haustum. Virgilius dixit: supplicia hausurum. Veneo, idem est quod venum eo: & venum aduerbium est, vt pessum, sursum.

De Quantitate.

Simplicis & compositi eadem est quantitas: item primigenij & deriuati. Hae regulae verae sunt, & si Grammatici multa excipiant: vt vires à vireo: à lucendo lucerna: petrus à perendo: feralis à fera. Sed falluntur in etymis, vt alibi, docui.

A N.

Annotationes
ANNOTATIONES IN
quantitatem.

Tempora in Ram, rim, to, stem, ste, seruant praeteriti quantitatem, quae saepe discrepat à praesenti, vt vide ram primam producit, videbam breuiat: & visus, visus, visio, visurus, producunt à supino visum. ¶ *Compositi pars.* Vt, bifidus, tricuspis, fatidicus, armiger, omnipotens. Sed integra seruant suam quantitatem: vt, quantiuis, siquis, plerique, tantidem, vbiq, ibidem, siquidem, quanuis hoc etiam breuiatur, introduco, sempiternus producit. i. Composita per O. Graeca sunt: vt, macrologia, rhinoceros, monoceros, Theophilus, monosyllaba. Si obijcias, cur bigae, & quadrigae producantur: dicam fere in vniuersum obseruari, vt vocales in vnum contractae producantur; vt, Di pro dij, obit pro obijt, abit pro abijt, derit pro deerit, dinde pro deinde, forsum pro seorsum, scilicet pro, scire licet. Illicet pro ire licet, vipera quasi viuipera. tibicen pro tibijs, bigae, quadrigae, pro bijugae, quadrijugae.

Vocalem curiam. Positio dicitur, cum duae vel plures consonantes etiam in diuersis dictionibus vocalem sequuntur: vt, arma, Deus meus, vel duplex consona in vna dictione etiam composita: vt, axis, goza, aio, reijcio, reiectus, obruo. Itaque duae consonantes in sequenti dictione nihil producunt: vt, arma Troiae, arma Xerxis, arua Zephyri. Graecis tamen hoc est frequentissimum.

Post curiam muta. Trianorat versiculus, primum vt sit natura brevis vocalis quae praecessit: vt patris, pharetra, nam si natura longa est, semper longa manet: vt matris, caelabrum, lauacrum, volutabrum. Deinde vt illae consonantes sint muta & liquida, non liquida & muta: vt arca. Po-

stremò,

In quantitate.

39

stremò, poetis tantum hoc concedi, nam in prosa oratione non dicis volucris, pharetre, media longa. Obijciat aliquis, obruo, abripio, ablatus, ablego, oblitus primam habet natura breuem & sequitur muta cum liquida, nunquam tamen poetae licebit corripere, Respondeo nos hic agere de vnica & simplici dictionem obruo verò est vera positio, vt supra docuimus, nam sunt duae dictiones. Sed rursus hic ingens surgit dubium, & quibusdam insolubile. Si muta cum liquida vix potest producere vocalem praecedentem (nam hoc per licentiam poeticam carmini conceditur) multo minus duae liquidae producant: vt, terra, religio in quibus primae syllabae natura breues sunt, nam terra à tero, is, deducitur, & religio à re & legendo seu ligando: at constat maximam & veram esse positionem in terra & religio. Exemplo etiam rem ipsam difficiliorem ostendo. Si vir robustus & vir debilis vix hoc pondus ferre possunt, duo viri debiles multo minus poterunt. Respondeo falli eos qui putant esse aliquas liquidas natura: casu enim fieri solet vt liqueant: quando scilicet à mutis opprimuntur: vt, clastro, tra. Alioqui L. & R. (quas tu liquidas vocas) semiuocales sunt. *Diphthongum produc.* vt coelum, soeculum: etiam sequente vocali: vt Meliboeus, Iudaeus, Aëacus, Aëolus, & prae, vt praecire. Statius lib. 6. Tum verò Oeclides quamquam iam certa sequenti Praemia, quum vacus domino praeciret Arion. Martian. Capella lib. 1. Praeoptare caret, & quid placet, atque necesse est. in illo autem Aeneid. 5. tota praecunte carina, prae non breuiatur, sed fit syneresis. Idem Virgilius dixit, ludibusue praeuistis: sed more Graeco: illi enim solent breuiare diphthongum sequente vocali, vt infra dicetur.

88

Annotationes.

Est brevis anse aliam.) Haec regula de Latinis tantum vocibus traditur, nam Graeci mirè variant. Nota haec nomina Graeca familiarissima Latinis habere penultimam longam, Darius, Antiochia, Priameius Epicureus, Aristoteles, aet, dius platea, chorea. Rursus haec primam longam, Aonia, Chaonia, Pierides, Priamides Eheu primam producit. Ohe anceps. Rei, & ei, producit Lucretius & fidei. lib. 5. Pompei, Cai, seruant recti quantitatem Pompeius Caius. Aliquando duae illae vocales coeunt. Horatius, Durus ait Vultei nimis attentusque videris. Genitui quoque antiqui primae declinationis in ai, producunt, vt aulai pictai.

Præteritum producit.) Vt, veni, vidi, vici. Nisi sit vocalis ante vocalem: vt, fuit, luit, ruit. Reliqua præterita & supina, quae non sunt dissyllaba sequuntur praesentis quantitatem: vt, clamas clamaui clamatum, oras oravi oratum. Exceptis quatuor quae breuiant à praesenti longo: cogo cōgi coactum, gigno genui genitum, pono posui positum, possum potui.

Dissyllaba supina.) Vt, visum, lusum, fustum. Priscianus producit statum, vnde cōstatum & praestatum, Citum à Cio secundae coniugationis priorem corripit, inde excito, cōcito, recito & concitus à Cio quartae, producit, vnde accitus & excitus. Luca, stratisque excita inuentus. Quidū corripit dicunt, & exemplo Terentiano probant. Forma non quita est nosci. ¶ *Et, de, se, di.*) Producent, nisi sequatur vocalis: vt dehisco. Sed deest apud poetas syneresis est.

Re brevis hanc.) Re perpetuo brevis est: sed poetae solent saepe producere geminando consonantes: vt religio, repperit, reppulit, reddo. Lucretius lib. 1. Redducit Venus, aut reductum Dedala tellus: sic in hoc verbo fero cum Re, poetæ

In quantitate.

40

addunt consonantem: vt, ressero rettuli rellatum, quod eū quidam malè intelligerent, putarunt, aliud esse refert prima longa, & aliud prima breui. Ego assero duplici. ff. debere scribi quoties longum reperitur: mecum sentit Georgius Valla, & id insinuat Nebrissenensis in commentarij cum de refert agit libro. 5. Horat. in arte. Vndè pedem referre pudor veter, aut operis lex. Sic enim legitur in antiquissimo codice, & sic legunt Lambinus, Turnebus, Achilles Statius. Serenus, Sin etiam rutilus refertur pectore sanguis. ¶ *Pro longum.*) Pro Latinis semper est longa. Nam quae breuiant à procul vel prope componi videtur. Vnde quaedam variant, quia nunc à pro, nunc à procul videntur componi. Propago verbum variat: pro vite producit, pro genere breuiat. Probus breuiat, quia fuit prohibus. Procella Graecum est, ideo breue.

Ex incremento nominis.

Incrementum dicitur, non quod syllaba crescens, & exuperans posituram sit considerata, sed quod nulla sine illa sit regula incrementi. Incrementum nominis duplex est, alterum singulare, quando rectus singularis superatur vna syllaba in vtroque numero: vt, lex legis leges legum: alterum plurale quando rectus pluralis (sic nos statuimus) vna syllaba vincitur, vt legibus, vbi le, est incrementū singulare, & gi, plurale. Hic dubiū exoritur an quemadmodū in verbis possunt esse multa incrementa, sic etiā in nominibus, vt supelletilis, iter itineris, iecur iecinoris, biceps bicipitis. Respondeo hos & similes genitiuos non esse à rectis supra scriptis: sed ab antiquis haec supelletilis, hoc itiner, hoc iecinor, hic & haec & hoc biceps, recte

Annotationes

teste Prisciano & Charisio, itaque genitiuus singularis nō
quam vna plus syllaba rectum superabit. ¶ *A breue iunge ca-*
pui.) Nomina crescentia in. A, Graeca sunt: vt emblemā,
toreuma. Caput cum compositis breuiat: vt, biceps bicipi-
tis, triceps tricipitis. Haec nomina non erant huius loci:
sed hic breuitatis causa inseruntur. ¶ *Iunge O.*) Nomina in
O. facientia genitiuum in Inis, breuiant: vt, Apollo, ho-
mo, cardo. Caetera producuntur: vt, sermo, latro, Anio anie-
nis, Nerio nerienis. ¶ *El Ol.*) Nomina finita in. L. sic se ha-
bent. Propria in Al, breuiant: Belial, Annibal, Asdrubal.
Neutra verò producunt: vt, toral, puteal, ceruical. In El, &
Ol, producunt: vt, Michael, Vriel, Michol. In Il, breuiant,
vt, vigil, pugil, mugil vel mugilis.

Nomina in N: si seruant in obliquis vltimam recti, pro-
ducunt: vt Titan, Pacan, Acarnan: Hymen, lien, lichen,
splen, attagen. Delphin, salamin, Eleusin, Quae non seruat
vocalem breuiantur: vt carmen lumen, pecten, cornicen,
lyticea, tubicen. Nomina crescentia in On, omnia sunt
Graeca apud quos omicron, vel omega discernit quantita-
tem. Exempla productionis sint Babylon, Sinon, Simon,
Sidon, Helicon. Solomon, Solon, Dolon, Endymion, Tri-
tou, Python, agon, Icon. Exempla breuium: Canon, Dae-
mon, Lacedaemon, Gorgon, Amazon. Agamemnon, vel
Agamemno, Briton, vel Brito, Saxon, vel Saxo, Palaemon,
Aetion, Iason, Ixion. Philaemon, Sarpedon, Sydon.

Ex nominibus in R. finita in Ar, si sunt propria breuiant:
vt, Caesar, Amilcar, Arar, & haec neutra: iubar, par, neclat,
baccar. In Ar, neutra producunt: vt puluinar, coctear, lacunari-
torcular. In Er, Ir, Vr, breuiant: vt, puer, verber, cicet, tub-
ber, cadauer, vir, leuir, turtur, vultur, satur, Ligur, Graeca
in

In quantitate. A

41

in Ter, producunt: vt, foter, crater, panther, slater, halter, cly-
ster, praester, physter, character, aether, breuiat, sed non fi-
nitur inter, sed in ther & in obliquis scribitur Graece per
epilon: in Or, longa: vt, decor, color, ardor, soror. Sed neu-
tra breuiant: vt marmor, aequor. Ad or oris, masculinum
producit. Ad us oris, neutrum breuiat, Graeca in Or, bre-
uiant, vt, Antenor, Hector, Nestor, Castor, rhetor.

Nomina omnia in S: si seruant in obliquis, vltimam recti
producantur, vt caestas, castitas, lebes, tapes, magnas, lan-
ctes, chremes: Quiris Samnis: color, labos, honos, viatus,
palus, Cyclops, Europs, hydrops, excipit, atlas & Graeca
in As, Is, vt monas, trias, Arcas, Pallas, lampas, decus, Phyl-
lis, paris, chlorys.

Nomina in Vs: varios habent genitiuos: in oris, vt tem-
pus, foenus. In eris: vt, genus, venus. In vdis: vt subscus, in-
cus. In Odise: vt Melampus, tripus. In eis: vt, vitus, serui-
tus. In vris, vt tellus, mus. In us, vt ius, grus. Sed omnia no-
mina in V: si seruant V: in genitiuo producuntur, reliqua
breuiantur: nec est cur excipiat intercus, vt is: & pecus
vdis, quae non sunt in vsu iuis, & gruis, non huc spectant,
quia vocalis ante vocalem. S. cum consonanti olim nullū
habebat nomen, sed dicebant traves, hiemes, aucipes. Bre-
uiant igitur vtrunque sit aliqua monosyllaba iam dicta, &
aliqua quae non seruant litteram finalem vt mancus, man-
cupis, princeps principis.

Nomina in X: si faciunt genitiuum in Gis breuiant: vt,
geox, remex, aquilex: iapix. Styx, strix: Phryx, oryx: Allox-
brox: & alia nomina Gallorum Regum: vt, Argentorix, Vi-
cengent orix, adde his coniux: malix vero dubium est.
¶ *Ax*) vt, fallax, capax, dicax, mordax, thorax. Graeca in

Annotationeula.

At variat sunt sed vide an forte sic possit regula constitui. Omnia in Ai, breuiat incrementu praeter Thorax: Phaeax thorax: & Syphax, quod est anceps. Ajax formam Latinam habet, idcirco producit. Nomina in Ex, varios habent genitiuos, led si ferunt E, produciunt vt, veruex, halex, rex, lex, caetera breuiantur, Pollex, pulex, cimex, iudex, index. & Ox, Vx,). Vt, vibix (sic enim malo, quam vibex) mastix, faelix, perdis, lodix, auox, ferox, velox: pollux. Vide exceptiones. ¶ Incrementu plurale non dixi esse, quod genitiuus singularis superatur: nam sic dierum, illorum, ipsorum & multum non haberent plurale incrementum, quare dixi incrementum plurale esse, quod rectus pluralis vincitur: vt, musae molarum: in quo incremento. i. & u. breuiantur: vt, sensibus, sermonibus, artibus, partibus. A. e. o. longa, vt, poetarum, dierum, dominorum.

(De incremento verborum.) Hic est consideranda secunda persona primi praesentis, & quod illa exuperatur, tot incrementa notamus vsque ad tria, sed vltima syllaba non numeratur in incrementis: vt in amaremini, ma, est primum, re, secundum, mi, tertium. (¶ Longum est.) vt, amabam, docebam, legatis. Excipe da, in do, das, & compositis prima coniugationis: vt, dabam, dabatis, circundabat.

(¶ Longum est.) Vt, docerem, doceretis, amarem, amaretis. R. rim, ro, breuiantur: vt, amaberis, moneberis, monebere. (¶ Et legerem in pri.) Sensus est: In tertia coniugatione primum incrementum in E, breuiat, reliqua per regulam: vt, legerem, & legere, & legereri. Sed in legeremus, & legeretis duo sunt incrementa in E, quorum primum breuiat, alterum producit. (¶ Breue) vt, amauimus, monuimus, legimus, audiuimus.

I. ante

In quantitate.

42

ante. V. produci, vt, audiui, cupiui, petiui, iui. Huc adde prima incrementa quartae coniugationis: vt, sentiui, sancimus, hauritis, vincitis, venitis: itaque obseruato in hac coniugatione, si praesens & praeteritum eadem habeat literas, in praesenti produci, in praeterito breuiari: vt, venimus, venitis, comperimus, reperimus.

(Anceps sit rimus, ritis.) Rimus vel ritis in futuro semper produciuntur: in praeteritis breuiantur. Diomedes libro primo de modis verborum sic ait: Et in hoc subiunctiuo, numero plurali vniformem declinationem perfecti & futuri temporis accentus distinguit. Perfectum enim acuto accentu declinatur, futurum circumflectitur, &c.

¶ Vult igitur Diomedes praeteritum breuiari, futurum produci: quia accentus circumflexus nullo pacto collocabitur in antepenultima. Diomedem non intellexit noster Nebriffensis, quandoquidem abitur illius testimonio. Ego contra Despauterium & monachum Menesum & Georgium Vallam Diomedem faueo. Sed cur anceps posuerim Rimus ritis: haec fuit causa. Saepissime apud Poetas praeteritum amauerim capitur pro futuro amauero: vnde fit, vt vox & quantitas sit praeteriti, & significatio futuri.

Cape exempla de vero futuro. Ennius: Nec mi aurum posco, nec mi precium dederitis. Metam. 6. Accepisse, simul vitam dederitis in vndis: De Ponto. 4. Consulis vt huius contigeritis, erit. Ibidem Et maris Ionij transferitis aquas, Catull. ad Lesbiam: Dein cum millia multa fecerimus. In Priapicis: Vtilis haec aram si dederitis erit. Nunc de praeterito. A Encidas. Egerimus nostri, & nirsium methusisse necesse est. 4. de Ponto. Haec ubi dixeritis seruet ista dona

F 1

rogate

Annotationes.

rogate, Met. 2. Videritis stellas, in his omnibus sensus est futuri temporis, & voces praeteriti. Itaque poetis liberum est in hoc loco quantitas. *Vocalem perimit.* Familiare Graecis est (si diſſio vocali longa vel diphthongo finiat, & sequatur vocalis) vel absorbere, vel integram reliquere, vel breuiare praecedentē. Hoc & Latini aliquando audē.

1. *Geor. 4. 37.* Glauco, & Panopeae, & Ino. Melissae. *1. 38.* Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
2. *Ecl. 69.* Te Corudon d. Alexi, trahis sua quicunque volupata, in
3. *Ecl. 79.* Et longum formosē vale, vale inquit Tola. *1. 10.* Tu ne ille Aeneas, quem Dardanio Anchisae
1. *Met. 20.* Posthabita coluisse Samo, hic illius arma. *1. 11.* Crederimus, an qui amant ipsi sibi somnia fingunt
Et stipitibus duris agitur, sudibusque praecussis. *1. 12.* Et succus pecori, & lac subducitur agnis.
Amphion Dirceus in Orco, & acyntho. *1. 13.* Et vera incessu patuit dea, ille ubi matrem
Clamassent, ut litus Hyla, Hyla omne sonaret.
Victor apud rapidum Simoenta, sub Iſſo alio. *1. 14.* Aulai in medio libabam pocula Bacchi.

Caesuras etiam Graeci, praecipuē ubi aliqua sit mora prae-
ducunt: quod etiam Virgilius imitatus est, & alij quoque

Liminaque, laurusque dei, totiusque moueri.
Omnia vincis amor, & nos cedamus amori.
Ostentans artem pariter, arcumque sonantem
Nam tibi Tymbre caput Euandrius abstulit enſis.

Annotatiunculae.

43

*Et furis agitata amor, & conſecta virtus:
Magnus cuius obit, & formidatus Oihoni.
Nox abit, atque oritur aurora, palatia poscor.*

Pedem Proceleusmaticum, id est, ex quatuor breuibus non admittimus. Sed illud aduertimus, licere poetis duas has literas I, & V, facere consonantes aut vocales: ut disoluo trisyllab. disoluo, quadrisyllab. piteuta, quadrisyll. piteuta, trisyll. siſſa, silva. Ten Oa, tenvia, arietes, arietes. Hinc illud Virgilij.

*Tenuia nec longa per colum vellosa ferri.
Fluuiorum rex Eridanus, camposque per omnes.*

Legendum enim est Fluuiorum, per Syneraesim, vel Flu-
viorum.

De primis & medijs syllabis, praeter generales regulas, superuacaneum duxi aliquid praecipere, quoniam res est immensis operis, & in quo varie distrahuntur Grammatici. De vltimis regulas exactas tradidimus. Illud tamen potest obiter animaduerti: Nomina in Ius, si materiam significant, habere penultimam breuem, ut cedrinus, elephantinus, Tyriantinus, Christalinus, & caetera huiusmodi.

Clandestinus penultima longa debet enuncieri, ut patrinus, matrinus, quia haec materiam, ut illa, non significant.

F I N I S.

ALPHONSI SANCTII
Balistae Talabricensis de Grā-
matica Sanctij.

Temporibus lactis magno Cicrone tonante.

Exeruit nitidum lingua Latina caput,

At illo extincto saevo commota dolore

In duro iacuit lingua Latina salor.

Sunt multi adnisi arte illam relenare iacentem,

Digni queis Musae praemia digna ferant.

Gens suis illa rudis, dura sic arte iuuabat,

Quur dabit ingentis pauper agellus opes?

Ecco suam tandem ostentat facundia pompam,

Et priscas vires iam sibi restituit.

Sanctius hanc nobis sacram testamque tuetur.

Sis sperare nefas omnibus vterint.

SANCTIVS, AD

Librum suum.

Erant vulnifico libelle, dente

Qui te forte petant, erucine lingua

Conscindant, video, quod vnus ausis

Turbae obistere copiosiori,

Quam cui praeualidae decem phalanges

Pugnent: vnus aestimabis ausis

Hos: velut que puer sinister aurem,

Qui somnum simulet, tacebis vsque

Derisus, stupidos, parumque doctos

Et quantum est hominum innuensiorem

Omnes vnus aestimabis ausis.

A R T E P A R A
E N B R E V E S A B E R

Latin. Compuesta por el Maestro
Francisco Sanchez Cathedratico jubilado
en Rhetorica, i Regente de Latin
i Griego en la Vniuersidad
de Salamanca.

En Latinai Grammateias
regulas certissimas:
Sint procul tenebriones,
qui docent falsissimas.

Por ser esta Arte sacada de los Principes de la
lengua Latina, ningun precepto hai en
ella, que se pueda dezir, que es sacado de
alguna de las otras artes.

Del prouecho que se faca de la Grammatica en Romance.

Los antiguos Grammaticos Latinos viendo que la pureza de la lengua Latina despues de los tiempos de Augusto Caesarina de caída, començaron a reducir a arte la grauedad de los passados, porque no se perdiel se. Pero estos maestros primeros, ellos deuieron ser tales como los discipulos que se les siguieron. Porque no es posible que los discipulos inuentassen de suio tantos impersonales, tantos generos de verbos Actiuos, Palsiuos, Neutros, communes, i deponentes. Y despues de cada vno de estos cinco o seis Especies. Tantos Gerundios, tantos Supinos, i nombres communes de dos, i communes de tres, i otras mil impertinencias muy dañosas, que parece que se armaron para combatir, i abatir la lengua Latina. Ansi que a Dios pongo por testigo, i no me engaño, que no he visto Grammatico en mas de ciento que no se acuerde, que se fapa Grammatica, aunque entre en ellos Quintiliano. De no saberse Grammatica viene a no saberse Latin, ni Logica, que esta del todo esta perdida. Dirame alguno que no ha mucho tiempo que passo Petto Bembo, que no solo fue perfecto Latino, pero erio tam excellentes ingenios en Prosa, i poesia, que podieron competir con los passados, i los mejores. A esto respondo con tres razones. La primera es, que dio orden, i oí día se guarda en Italia, que a los niños despues que sepan coniugar i declinar, les pongan en las manos a Virgilio, i Ciceron, que son mas claros que

Foemina, mas que genus nullo monstrante reponunt.

A estos

A estos decoran, q estos imitan, con estos se abraçan. La segunda razon es, que hauiendo mucho de hablar Latin de repente, i mucho oír de leer en libros barbaros, cuya doctrina no dexan de leer en Italiano, como Aneena i otros anfi. La tercera es, que ia que aia de seguir algunos preceptos no siguen a ninguna arte impresa; sino sus maestros les dan en lengua Italiana las reglas necesarias para entender los autores. Esto es tanto prouecho, que casi esto solo basta para que en o en poco tiempo vengán en conocimiento del Latin, si deprende las reglas en su propria lengua, o en otra que el sepa bien, o por oír a otros que sepan.

Las artes Griegas, Hebreas, i Arábigas en Latin, o en Romance tienen las reglas, i los exemplos en su lengua. Mucho mejor se toma de memoria lo que se entiende, que no lo mal entendido, antes daña mucho decorar lo que no se entiende por los malos accontos que se pegan, i el gran trabajo con que se ganan. La habilidad de la lengua mejor se pasa de la lengua sabida a la no sabida, que de la ignorada a la trillada.

La Grammatica es para deprender Latin, i si esta en Latin, el niño ha menester maestro, que se le declare, de aqui nacen muchas dificultades, porque no siempre tiene el maestro a la mano, i quando lo tenga, tiene mucho trabajo en perceber aquella estrañeza, i para retenerla otro maior, i al fin saltando el maestro, el discipulo dexa de aprender. La un si esto se hizielle seria sufridero en alguna manera, pero es lo mismo de oír lo que passa, i dolor de escrerlo, que hazen al niño decorar generos, i preteritos, i aú todo el arte primero que le vengán a construir i declarar lo que alli se contiene. Gran cargo de consciencia tienen, i rendran los que

por tal via han procedido. Dizen algunos grosseros, que
pues el niño va a la escuela a deprender Latin, que es bié
que comience luego a chascar en Latin, chascar dizen, i
otros mas pulidos dizen Engulir, i otros, que para mi son
irracionales: dizen: vel male, vel bene loquere cum Mi. No
merece esto respuesta, pero por satisfacer a algunos, que
por estos se podrian engañar, digo que el Latin de las artes
de Grammatica, no aprovecha para hablar, ni escribir.
Allende desto ninguna cosa se habla entre Grammaticos
que sea Latin. Barbarismos son: Ego amo Deum: homo bo-
nus: agricola bonus: quod animaduertendū. est: quod
tenetur facere, per casum quem queris per eundem respo-
dere teneris, i otras mil maldades: que porque no se quedé
entaxadas nobles digo.

Quien quisiere ver quanto importa saber en Romance
el arte, si tanta gana tiene de llegar al Latin, tome dos ni-
ños de igual habilidad, i lleue al vno por Romance, y al
otro por el Arte Latina: i vera al fin de seis o ocho meses,
quanto mas presto, i con quantas ventajas, da mejor cuenta
de los autores Latinos del Romance, que el Latinista.

Otro provecho, i estos es admirable, se sigue de la Arte
Romance que se puede, i deue tratar esta Arte en las es-
cuelas de leer, i escribir, como leen otros libros, i coplas,
duque no se entienda (como se sabe de coto) en menos
de dos meses saben toda la Grammatica, i pueden ta-
construccion de libros.

No es posible menos, que en algun genero de versos
escriuiese el arte para el Latin, por que así se toma mas fa-
cilmente, i se retiene mejor. No diga nadie que sera mas
escura en verso, porque para quica no entienda la senten-
cia

cia, todo es vno. I pues así como así, toda arte (como di-
ze Marco Tullio) tiene necesidad de maestro, mejor que
da en verso que no en prosa.

Anda vna arte en Romance del maestro Busto parados
pajes del Principe impresa con priuilegio año. 1552. en
cuyo proemio hai vn largo discurso del provecho de las
Artes en Romance.

El doctor Frias de Albornoz natural de Talauera, i Ca-
thedratico de Leyes en Olluna, hombre doctissimo, i en
todas lenguas perfectissimo. viendo mi arte en Latin im-
pressa el año de. 1566. me escriuio entre otras cosas estas
mismas palabras. Vi el arte que v.m. compuso, i agradame
estránamente el methodo, i breuedad: aunque siempre fui
de opinion que los principios de qualquiera lengua deue-
ser enseñados en lengua que sabe el discipulo, i no en la
lengua que le es enseñada. Porque quisí pudiese entender
el verso de v.m.o. de Antonio, con maior facilidad enten-
dera el de Teretio: para cuyo entredimiento se odederega el
arte que v.m. haze en aquel verso. I esto se ve claro en la
lengua Griega, que ningun Latino la entendera en toda la
vida por Theodoro Gaza, a causa de estar escrita en len-
gua Griega, i por Urbano la entendera con facilidad. Por
esto desseo mucho v.m. haga el arte en Romance, con los
exemplos en Latin, i con la mas claridad, i breuedad que
sea possible, en prosa, o en copla como mejor le pareciere, i
de forma que aquellos principios se puedan tomar con fa-
cilidad, &c.

En este Romance va guardada la Orthographia Latina
como diphthongo, philosophia, dictiones, oration, praefi-
dente, coniunctio, &c.

Reglas para perfectamente leer, i pronunciar Latin.

Rvegó i encargo la consciencia a los maestros que enseñan a leer Latin, que se emienden de tan graves errores como nos han enseñado siempre, esto se puede hazer facilmente guardando estas reglas, que con el uso seran faciles.

A. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. x. z. Este es el a. b. c. Latino, en el qual no hai Cha, che, chi, cho, chu. Ni ca, ce, ci, co, cu. Ni ya, ye, yi, yo, yu. Qualquiera que mezcla en el Latino letras, estrangeras hierra mucho.

En qualquiera lengua es regla cierta que la consonante no puede mudar el son que hiziere con la a. vt Ca, ce, ci, co, cu. Sonamos Cleero, auendo de sonar Kikero: en esto tanto hierran los Italianos como los otros. Mal hazen los que mudan en vn verbo o nombre la pronunciacion, como locus, loci, loco, locum. Legó, legis legunt. Siempre se guarde el sonido de Ga, como Ga, ge, gi, go, gu.

Túto, títo, tútu, se diga siempre, aunque tras la ti, se siga vocal, vt gratia, iustitia. Este es gran horror, i digno de castigo, i introduction de mucha ignorancia, porque se cometen dos graves errores: el vno sonar la T, por, C, que quere el sonido de anferes, o de Moriscos, i el otro mudar la T, en otra letra aunque fuera mejor digan. iustitia, prudentia, como dize Iustus, molestia, hostia, hostium, ostiū, angustior, i otros desta suerte, io he visto hombres doctos estranjeros que pronuncian, iustitia, con ti hazen mucha diferencia de los nombres semejantes quando tienen C, vt foelicia, vlticia, ferocia.

Los diphthongos han de sonar sus dos letras, enteras en vn sonido, i como dezimos, vais andeis, coirais, hoi, voi, anse ha de dezir en Latin magnae petrae, muy diferente de, magne petre. Coelum por el cielo, se ha de dezir i por que viene a Caos, vela concauo, i quien bien lo pronuncia re escusa dos errores, el vno de pronunciar la C, por q, que es gran barbarie, i el otro de quitar al diphthongo su virtud haziendo de oe, fi. Lo mismo digo de coena, que cae orige de coire, como coetus, de coitus, que es aiutamiéto.

La letra y, es sola de los Griegos, no se que desatinó fue en Castellano, i Latin tonarla por i, es Griega, i no se halla sino en nombres Griegos, en los nuevos moldes ia no viene sino zephirus mueta, sulla, musteriū, kurie blasfonia.

La tercera declinacion se suele dexar al uso: mas si alguno la quiere

ponerse aqui entera.

De cient Rectos la tercera, en la siempre prescra, augra T
A, pi de Atis. E no creice, O, onis alargarai, augra
Ins, Homo, Apollo, nemo, ordo, cardo, que es quicial, aiv
Margo, turbo, i los en, Do, Go, caro carnis, comera, coho
Vnedo, onis: Anio, & Nerio Enis, & lactis de lacte, onom
L. N. R. T. en la pasan, & caput capitis la
Ins, Men, ceolpecten, vnguen, inguen, i brehes faran.
On ontis Griego. Con cordis, que a los suios registra.
E pierde A cer, imber, celeber, i ninguno crescera, aiv
Ter, i Ster. Latino E pierden, solo latei facras.
Huvo Itiner, i vian iter, iuneris lo daras.
Iouis,

Iouis, Ioui, Iouem, Ioue, de Iupiter facaras noñdigh ro I
Robur, abur, femur, iecur, por Oris abbreviaron. Inol n r
As, Aris lueng or iamas breue. Adit, i Antis. Gregos van
As, asis, vas, vads, vasis, mas maris engendraron. yem, ob
Es, isis, i todos breues; i octo en Etis bolaron. Enz i sup
Perpes, praepes, teres, hobes, paries, aries, indiges. mudo a
Interpres, Graecos alargany & loemplos, inques. d nays
Edis, pes, merces, & daeres. Sedeo, lais, praesides. oad bus
No crefo en vates, ni verres, ni foemininos in Es, ob Sgno
Saco in Etis, seges, togos, abies, quies, largo es. i emal a
Gores, cereris. i Es Griego Propio, o crece, o par es. o os
Is, no crece. Griego in Idis: con lapis & culpe. as d nall
Idis, tadd en diis, Iquiris, Samnis. Glis gliris querra. n r
Eris cinis, vomis, puluis, cucumis, & impubis
Polis, sanguis, Inis breue. Entis Simpis Pyrois, s d p
Os, oris, i en Otis largo nepos, dos, sacerdos, cos:
I el Griego Breue impos, compo: Minos ois, Trois Trot.
Custos custodis, Ososis: i bonis abbrevia bos.
Vs, corre Eris: treze in oris: nemus, decus, facinus.
Tergus, frigus, pectus, tempus: laus, perus, lepofis, oia a
Corpus, foenus, pignus: i vdis, subscus, incus, & palus. n r
Vtis, virtus, salus, iuuentus, senectus & seruitus, moit, n r
I adiectiuo intercus breue, no ai recto de pecudis. n r
Monosyllaba, & tellus, uris, grus gruis, & ius fus. n r
Pus podos breue: i los luos: in vtis, poblacion ai, T. n r
A Es dat aeris, & praes praedis: laus, fraus, audis daran. n r
S, tras la consonante en Tis, se suele mudar, n r
En dis, lens, glans frons mudaron & nefrens, & libripens.
Bs, Ps, I, en xeren: i hiems, auceps caçara aucupis.
E, final con I, se acorta como princeps principis.

X, ca

Xen Cis, se prolonga mas supellex leclilis
Epor I, se trueca en breue, veruex, halex, guardan E.
Gis, aman, lex, grex, i remex. Rex, Phryx, mastix, coniugis.
Impetix, strix, styx, & frux, i muchos de Graecia
Chis onyx, nox noctis guarda senex senis, nix niuis.

De Accusatiuo.

Foeminino Is, que no cresce Em, vel Im, al quarto da
Mas Im, sola sitis, tussis, peluis, vis, buris dara.
El Griego que no crescere Im, vel IN, acabara.

De Ablatiuo.

Fenece en E, el ablatiuo: imber E, vel I, querra.
I los en Trix, i adiectiuos: supellex, con amnis va
Ignis, postis, vectis, anguis, vnguis, rus le seguira.
En I, plus, i Al, Ar, E, neutros: E, far, neçtat, iubar, hepar.
Im, vel In, si tuuo el quarto, sexto de I, se pagara.

De casibus pluralib.

Recto, i quarto en Es fenecen: i en Ia, si el sexto es I,
En A, los comparatiuos, con plus, i vetus lo vi.

De Genitiuo plur.

Quien en singular no cresce, en ium cresce, vt ouium
Syncoparon canis, senex, & vates, & iuuenum.
Lis, dis, quiris se cortaron, Litis, litum, litium.
Il, Ar, i S, sin vocales, con os, dos, cos, as, mas, vas.
Et cor, mus, glis, bes, praes, crus, plus, i adiectiuos en As,
Bos boum, bobus bubus, ibus, i Atis Griego da.

F I N I S.

[illegible]

